Контрольный экземпляр

Керда шу даькъала хилда шун!

Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ● КIИРАНДИ, 1 ЯНВАРЬ, 1984 ШУ. ● № 1 (8679). Мах 3 кап.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪА

КЕРДА ШУ ДАЬКЪАЛА ДУВЦАР

Деза нохкъостий, доттагIий!

Историна чудоьда 1983 шу. Цо йоггIаш йоза юттур дIалоацаргья советски халкъа сийлахьча кхаргIдаьнирий летописе.

Боахама а культура а дерригача лостамех хоьуш дIахьалхашкахьа бахаб вай мохк. Общественни производство дегIаахара темпаш сихъенна, къахьегама оасарле лакхъенна, дерригIа кхоачашду социальни декхарапI. Кхачан программа кхоачаш а еш, агропромышленни комплекса къахьегамхоша дурчогIарчул дукхагIа хьаккхий даьттандарен хьайбашкарен йоаккха продукци. Волх бе йоллалийтай бIаьш керда предприятеш. Шеррача фронтагIа карарзаеш латт СибаретIеш ГаьнаргIа Малхбоалела Iалама гензаш, хьалъаь йоалаш латт Байкало-Амурски магистраль, хадал хьалха йистельнихай Уренгой — Помары — Ужгород яха Iалаьмата йоакха газопровод. Йоакхий открытеш ярца гIаддигад Iилманхоша, космически аре карарзаеча баикха-дика коталонаш яьхай. Дукхача къамех литта вай культура литературан искусствах башха дикача произведенешка йIаьхегIа хинний.

Из дерригIа хьахинад советски наха тIатеIIа, бервете къахьегарах, дегIаенача социализма торонез а еннанех а эффективнагIа пайда эцарах, общества вахара дерригача доакъошка дисциплина а организованность а чIоагIъяра тIаберзабьа парте лалабу нийъ леррагIа чаккхбахарах.

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дег тIара баркал оал юкъарча гIулакха низ ца кхобеш къахьегаш нел бараша, социалистически Даьхен материальни а духовни а маьхалени аксамйоахаш цел барашта!

ДIадахача шера даьха толамаш шехо йоалаш да. Цхьабакъда, кхы а дукхагIа дола кулаш даха деза, вай парте XXVI съезда, цул тIехьагIа хинача КПСС ЦК Пленумашна белгалдаь дукхагIа дола декхараш хьинарегIа кхоачашде деза.

Укх деношка КПСС Центральни Комитета Пленумо къоабалйир пятилетка дихьалгIача шера СССР экономически социальни дегIайоалара пачхалкхен план. Лакхехьарча Совето шой аргIанарча сессе йийца а йийца. чIоагIйир из план. Парте генеральни накъо дIа на декхара а халкъа овлан тIарча хьаштаща гIулакх деш а я из. КПСС Центральни Комитет, СССР Лакхехьарча Совета Президиум, СССР Министрий Совет тешаш а из толаме кхоачаш а тIехкхоачаш а яра мехка къахьегамхоша дерригача халкъа юкъе социалистически ярь йоархаергхиларах, 1984 шу хьинаре, лакха оасарле йолаш къахьегарца белгалдоаккхаргхиларах.

Халкъа хьал-торои йоакхо ярал чIоагIагIа йоакхо еш хIана дац Коммунистически партен Советски пачхалкхени. Советски нах кхы а дикагIа бахара, цар шоай материальни а духовни а хьашташ дикагIа кхоачашдара нийъ нал мара бац: социалистически хIама къаккхолилара маллагIча участка — заводски станока тIа а шахте, транспорта тIа а аьлата кхай тIа, Iилман лаборатере а гIишлон площадка тIа дог цIена къахьегар.

СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара накъабода мохк. Вай общества вахара лоархIаме йолча цу политически собатех, шехо йоацаш, социалистически демократи тоаллара, партен халкъа йохаргIйоаца цхьоагIо. КПСС ленински Центральни Комитета, нохкъост Юрий Владимирович Андропов керте латтача ЦК Политбюро голахьа моаккал санна уж кхотабалар хьагойтаж дола цхьаькха цхьа тешал хургда.

Нохкъостий! Чакхдоалача шера, вайна новкъадале а, лаьгIбанзар дунен халкъашта юкъера кхоахам. Империализма бехкагIа ирденнад дунен тIа латта хьал. Милитаристски, авантюристически курс чакх а йоахаш, США администраце хIанзаалда ца йоаначa масштабагIа дIадоладьд сихдаь ракетно-ядерни герз хьадар, геттара гIоначa тайпара кхыча пачхалхашкахьа чурча гIулакхашта юкъетIертара, дукхача мехкашта духьала гучахьа агрессе ярa кхьакъа тIа лаьнай.

Цу хьалашка де мел деза гIулакхаш ду Советски Союзо, социалистически содружества мехкаша, ядерни тIом ца хилийтара, хIанзарча а тIехьа тIадоагIача а поколеней хана машар лоаттабара. Дунен халкъашта юкъерча хьало дIадех советски мехкагара, уж Iалаьмато дикагIа боллане йийца, сих ца хуш, вIаштIехьа хулга мехка экономически низ а обороноспособность а чIоагIъяра цар шоай бераргIа низ тIебахийта къахьегагIа. Вай Даьхен а шой социалистически доттагIийн а кхерамзале вай доза ютаргIа!

Кердача шера накъадолхаш, вай дIайха моаршал декхьийт социализма мехкий, доттагIал долча мехкий халкъашка-доттагIашка, дерригача дунен тIарча къахьегамхошка! Вай кердача шерара моаршал дохьийт беррига цIенача дагарча нахага, планета тIара машар безам дола шоай тIахьех вай империализма зевеле аланнагIа духьаларча хьовсаме шоай мутIара кхы а айнагIа кхелхалара.

Деза нохкъостий, доттагIий!

ДегагIоа яхьа цIей чудоагIа вай кIеношка. Советски нах оптимизмаца, дикагIа чIоагIа догдоахаш, шоай кхане дика хургхиларах тийша болаш накъабоагIа пуше.

ХьатIадоагIаш дола керда шу дег тIара даькъала дувц оаха турпала болхлой класса, колхозни ахархой, советски интеллигенце!

Дика мел дар хилар лоа парте, тIема, къахьегама ветеранашта — коммунизма гIулакх бахьан майра къовсам лоаттаберашта, шоаш коммунизма идеашта тешаме хилар, йоакха вахаре опыт, денал, уйлой кхи керрча махкахенашта дIалуш берашта!

Дег тIара моаршал да вай Iалаьмате дунене хаьхахага, сий долча матархошка!

Кердача шера дIайха моаршал да деша долча советски тIемахошка — социалистически Даьхе тешаме лараерашка!

Керда шу даькъала дувц оаха тхоасара къахьегамхошка а тIема а посте латтерий. Даьхенна гехаа болх бахьа берий!

Тхона лоа беррига советски нах могаша моаршал хилар, цар къахьегама, денаре, творчески доккхий толамаш далар!

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

ПЛИЕВ Махьмад-Сайд

ЛОВЦА

Догашка турпален куре
сийг—сага
Вай Даьхен ЦIе Байраки
лоазийла фагаI
Цо логаш шоай ноаной
догашка къуеле
Къонгаш цIалестанбе
мускалаш кхуваа!

Мехх кхетаа-чубузеш
шой беркат дийцаьа,
Сигале латтийла
седкъаьица йийеха.
Хьувашени дии тIара
дог-куре бозри,
Вай кхиаха шерашка
хьоний дарий!

ЦIен кхуерчаш шел ца
нуж лоезада бервы,
ТIехьешна кхийолна
тIемаз ца кхерал,
Дог-делал тойла зайкъ
хелаьхы даше,
Шун беркат латтада
тIазца вьешеI

ТIом дегаидоабечух —
тIом бе ма кхуваде,
Бертаоша цоаагар
син—пхьенех уаде,
Яьшйла укх шеро
дог-цIенал, кердал,
Машар а чIоагIлуйба
моажлаза бердал!

КIьд ца луш гIозела
доаккхал дош беле,
Даьй тхена вахара
сийрдача хьале,
Мейлана безамах,
бIаьстал ца къесте
Нийсаран мехкарий
лостамба хьесте!

Дораьех, литамех
уйлаш цIентьена,
Кердача шерица моршой
наьд манна,
Кхиаман дуль заалеш,
ше мел ала, хIара,
Берина хиа ца доалаш —
валарах мараI

РОССИЙСКИ ФЕДЕРАЦЕ ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ТОЛАМАШ

СССР ЦСУ хоам

Парте XXVI съезда, КПСС ЦК майски ноябрьски (1982 ш.) Пленумий решенеш, Кхачан программа заданеш кхоачаш а еш толаме лоархIебаьб Российски Федераце юрта боахама Болхлой, хьайбай продукце дерриге тайпаш пачхальхкенга дохкара планех.

Заготовительни пунктешкеи продукци чаккхйоахача предприятешкеи кхьачад 6712 эзар тонн хьайбашн оалхазараши, 32864 эзар тонн шура, 28254 миллион фуъ, 104,6 эзар тонн тха. Из соавка фактически кхийдахьчул дукхагIа хул, хьай. Беш оалхазараши 10 процент, шура — 9, фуаш — 3, тха — 3 процент.

* * *

Парте XXVI съезда, КПСС ЦК Пленумий решенеш, Кхачан программа заданеш кхоачаш а еш хьайбай продукташ пачхальхкенга йохкара планех лоархIебаьб Башкирски АССР, Нохч - ГIалгIай АССР, Алтайски края, Ростовски, Курски, Костромской областий юрта боахама къахьегамхой.

Хьайбай продукци пачхальхкенга дIахо йохкаш я.

ХАЛКЪА ЧIОАГГIА ТЕШАМ БЕННАРАШ

СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаташ оттабелга дIадоладеннад

28 декабре СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаташ оттабелга дIадоладеннад.

Дегаш айденна болаш хоржамашта хьалхарча собране баьхкабар И. А. Лихачева цIерагIча автозавода къахьегамхой. Коллектива цIерагIа къамаьл дир керттерча кузнечни цеха аьшкапхьара - штамповщика Социалистически Къахьегама Турпала К. Н. Малкина.

Миллионаш бола советски нах а санна, ЗИЛа болхлой а, — аьлар цо, — ладувгIаш хинваб КПСС ЦК Генеральни секретара Юрий Владимирович Андропова декабрьски Пленуме кийчъьнча выступленега. Вайх хIаранена дагадоахкача дукхача хаттарашта жопаш корадир цу тIа: болх дикагIа мишта вIаштIехьбоаккхаргба, вай экономика тайжка, кхы а эффективнегIа йолаш дегIаухилга мишта Iалацдергда, вайх хIаравар ший балха моттиге мехка оборона чIоагIъяра, советски наьха хьал-торо айяра, вай планета тIа машара гIулакх котдаккхара фу де дезаш ва. ХIаьта са дег тIара ала безам ба: тхо, виловцаш, чIоагIа могаеш хьаллоацаш да парте политика, КПСС ЦК Пленума решенеш.

Оратора предложени елар город Москван № 18 йолча Пролетарски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Генеральни секретарах, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателах Юрий Владимирович Андроповх кандидат ве, аьнна.

Ура а латташ, чIоагIа йIаьхача хапа юкъагI ца доахаш тIоараш детташ хьалльцар собране дакъа лоацаш хиннараша из предложени. Болхлой класса дикагIйола оамалаш, социализм бехьан лоаттабеча къовсаме шеко ца веш, къовкхчул долаш юхваргвоацаш, партен халкъа хьалхашка шеи декхарийлеи бехктокхамеи хеташ хилар санна йола башхаловзаш шийх йоахкаш ва вай кулгалхо, аьлар оратора. Дунен тIа латта хьал чоалхане да. Парте Центральни Комитета, Советски пачхальхкенна керте латтача Юрий Владимирович Андропова советски халкъа, берригача къахьегамхой вахара хьашташ лорадеча кIоаргга хьаькъал гойташ, леррагIен принципиальность йолаш ва. Со аьнна ца хиларца, нах чIоагIа тешалбеш, кура-сонта йоаца боккъонца большевистски оамал йоаллаш хиларца белгала ва из. Юрий Владимировича берригача вахара наькъо кIаьта хьахьокхаш да из.

Ю. В. Андропов СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат вара аьнна предложени хьаллоацаш къамаьлаш дир инструментальни цеха шлифовщика С. П. Максимова, предприяте партикома секретара Е. И. Моисеева, «АвтоЗИЛ» объединене генеральни директора В. Г. Сайкина, иштта кхычар.

Массане цхьа барт а болаш соцам тIаэц: город Москван № 18 йолча Пролетарски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла харжа Юрий Владимировичи Андроповх кандидат ве.

Автозаводе хиннача собране дакъа лоацаш вар КПСС ЦК Политбюро член, КПСС МГК хьалхара секретарь В. В. Гришин.

Хьалхарча пачхальхкени подшипниковни заводе торжественни хьале чаккхъяьннача собране завода коллектива цIерагIа къамаьл даьча ролико-подшипниковни цеха шлифовщица Н. М. Мотовас предложени елар город Москван Пролетарски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Генеральни секретарах, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателах Юрий Владимирович Андроповх кандидат ве, аьнна.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча завода парткома секретара Д. П. Юлина, наладчика В. С. Мельникова хьалльцар из предложени.

Собране хинначар, массане цхьан дагара а волаш, соцам бир город Москван № 18 йолча Пролетарски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къаьмий Совета депутаталла харжа Юрий Владимирович Андроповх кандидат ве, аьнна.

Нохкъост Ю. В. Андропов массане раьза а хинна СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаталла оттавир иштта «Радуга» яхача швейни производственни объединене а Ф. Э. Дзержински цIерагIча Ерргтсоюзни технически Iилма-тохкама институте а хиначa собранешка.

«Марсн жIова» яхача столични металлургически завода сортопрокатни цеха цIе йолча уголоке хиннача предприяте къахьегамхой юкъарча собране къамаьл деш хилар вальцовщик А. В. Малышев. Цо коллектива цIерагIа предложени елар РСФСР-гара Московски городской хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къаьмий Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Политбюро членах, СССР Министрий Совета Председателах Н. А. Тихоновх кандидат ве, аьнна.

Завода директора В. А. Исаева, вошкагIча мастера социалистически Къахьегама Турпала Б. В. Чуканова, кхыча ораторашa хьалльцар Н. А. Тихонов депутаталла кандидат вар предложени.

Собране дакъа лоацараша цхьаьне санна оттадир № 1 йолча Московски городской округагIа СССР Лакхехьарча Совета Къаьмий Совете РСФСР-гара депутаталла кандидат Тихонов Николай Александрович ве.

Нохкъост Н. А. Тихонов СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат оттаве цхьаьне санна къоабалдир МоскверчагIа ШоллагIча сахьаташ деча заводен «Парижская коммуна» яхача фабрикен хиннача собранешка дакъа лаьцараша.

В. В. Куйбышева цIерагIча «Электрозавод» яхача Московски производственни объединене болхлой, инженерно-технически болхлой гIулакхерча наьхен собране, комплексни бригада бригадира А. П. Литвинова объединене коллектива цIерагIа СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь К. У. Черненко оттаве предложени яьй.

Собране дакъа лаьцараша раьза болаш соцам бир город Москван Куйбышевски хоржамий округе гIолла Союза Совета депутаталла СССР Лакхехьарча Совета кандидат Черненко Константин Устинович оттаве.

Собранешка дакъа лаьцараша цхьан дагара болаш город Москван Куйбышевски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат вир Черненко Константин Устиновичах.

Собранеш, царна юкъе дакъа лоацараша массар а город Москван Куйбышевски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат Черненко Константин Устинович оттавеш хилар, иштта «Сокол» яхача швейни производственни объединене, «Хроматрон» яхача заводе.

Москве хиннача къахьегамхой собранешка оттабир: город Москван Перовски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат ве КПСС ЦК Политбюро член, парте Московски городской комитета хьалхара секретарь Гришин Виктор

(Достаддоахар 2-ча оагIо тIа).

Моаршал да шуга, тха мехкахой!

Са хьамсара мехкахой, Керда шу даькъала хилда шун! Цу шера могашалех хьега ма дезалда шун, балха тIа керда доккхий толамаш деха карагIдалда. Керда шу тIадоагIаш хIара сага дег чу хул хьалха карагIа ца даьнкер дерг-дерг-их аз, иза уйла, цу тайпара дика мел йола уйла кхоачашхийла шун вай Даьхен беркат а рузкъе а кхы тIа дебадеча, из хозагIа, низ болашагIа хургйолаш къахьегача.

АУШЕВ Руслан,
Советски Союза Турпал, майор.

* * *

Деза нохкъостий, шуга гIолла безам ба са республика берригача къахьегамхой Керда шу даькъала дувца.

Дег тIара лов сона балха тIа, дешаре, къона тIехьа кхетам луш кхееча доккхий творчески толамаш оаш дехар.

Ирс-аьттув болаш хилва шоай кIаравер.

Машаре хийла вайна тIера сигале!

КУРСКИЕВ Iадрахьман,
академика Сатпаева цIерагIча Казахски ССР Академе Сейсмологически институте сейсмологически лаборатере заведующий, геолого-минералогически Iилмай доктор, профессор.

* * *

Керда шу даькъала дувц аз шун! Могаш-маьрша долаш, балха а вахара а ирс-аьттув болаш хилда шо! Массаза а кхоачаш хилда оаш до леркIаш, дагалаьца дерг мел дар. Вайна дег тIара езаш а вай боча поархIаш а йола Даьхе — Советски Социалистически Республикий Союз — хьалторо, низ болаш хилийтара бола къахьегам доккхий толамаш доахаш беркате хилба!

ОСКАНОВ Сулейман,
полковник, тIема летчик-снайпер.

* * *

Чакхдаьннад цхьаькха а шу, цхьаьца дикача хIамаьнца шоена массанена а санна, сона а белгала хиннад из. Сигала бесарча доагора эгтара хьалхара миллиардаш кубометраш промышленни центрашка дIаяхийтай Уренгой—Помары—Ужгород яхача газопроводе гIолла. Цу гIулакха дизае дакъе юкъедихьад бурувдеттерий са бригадо а. Чакхдаьннача шера хьийгачул дикагIа къахьега лераI оаха кердача шера.

Са деза мехкахой, са ерригача бригада Керда шу даькъале дувцаш ловца боахх шоана, шо могаш-маьрша а долаш, вахара ха шун йIаьха хилар лов тхона.

М. ПЛИЕВ,
Кердача Уренгойрча бурувдетерий бригада мастер.

СССР Лакхехьарча Совета Сессе

МОСКВА. (ТАСС). 29 декабре Кремле шийх болх чакхбаьнихар иттазлагIа хоржача СССР Лакхехьарча Совета йиссалгIйа сессе.

Союза Совета а Къамий Совета а къаьст-къаьстача заседанешка йийца яьхар, хьалхагIа дIайоляьнь хиина, 1984 шера СССР экономически социальни дегIайоалаяра Пачхьалкхен планах а мехка Пачхьалкхен бюджетах а йола докладаш.

Пренешка къамаьлаш даьча депутаташа белгалдоахар КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленумерча выступлене тIа новкъоста Ю. В. Андропова ма аллара, экономика дерригача доакъой, предприятей, объединеней, организацей боахама вахара закон хила деза пачхьалкхен планах. План кхоачашъяр дукхьал декхар хиина ца Iеш, хIара советски сага, хIара къахьегама коллективна, хIара партийни общественни организаце патриотически декхар а да.

Лакхехьарча Совето къахьегама коллективашех дола Закон тIайийцачул тIехьагIа цар творчески инициатива айенай, предприятешта доал дечара цар лоархIам лакхбенаб, йоахар ораторашa. Промышленносте, юрта боахаме, гIишлошъяра тIа-тIа шера гIа дархаш латт къахьегам бригадии форманагIа вIашагIехьбоаккхилга.

Сессе дика а хеташ белгалдоахар, юрта боахам а РСФСР Нечерноземни зонера цуница дувзадена довзадеш а сихха дегIадоалайра, Сибарегаш а Гаьнарча Малхбоален а экономика айира тIа дерзадаь гIулакхаш чакхдоахаш хилар. 1984 шера керда хIамаш дергда халкъа вахара боарам айбара. Вахача наькха сага-сих 3,5 процент дукхагIа хургья реальни доходаш. Болхлоша, гIулакхерча наха, колхозхоша юкъера лаьрхIача бетта эна алапи доахкагIа хургда. Общественни потреблене фондаш 140 миллиард сом гаргга хургья.

ХьатIадоагIача шера СССР дегIайоалаяра пачхьалкхен плани Лакхехьарча Совето тIаьцаро а из толаме кхоачашъяро а, йоахар делегаташа, тIо дергда халкъа боахам айбара темпаш сихъяра, цхьайола йоккхий Iалман-технически, производственни, социальни проблемаш дерригIа къоестаяра, моки дегIабоалабеча керда мулаш дахара.

Палатай массазарча комиссеш заседанешка хоамаш дир, пачхьалкхен плана анализ ярах 159,2 миллион сома маьха халкъа эша товараш хьадаран маьхала дахараш торонаш лаха вIашгIехьдаларах. Уж тоадараш терхал а деш, пачхьалкхен план чIоагIъе аьнна предложенеш елар цар. Кхы тIа хьагучаьлхача доходий чотагIа ирташкарча школашта инвентарь, оборудовани эцара, юрташкарча культурно-просветительни учреждений зданешта капитальни ремонт яра, медицински учреждене оборудованеца Iалашъяра бюджетера дукхагIа расходаш е аьнна предложенеш елар массазарча комиссеша.

Депутаташа йоахар, 1984 шера йола мехка пачхьалкхен план а пачхьалкхен бюджет а чIоагIъе.

Къамаьлаш даьраша цхьа барт болаш къоабалйир 28 сентябрен 24 ноябрен КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова яь Заявлене а дунен тIара хьал кердача тайпара ирдаларца, къаьстта США а цар союзникий а яр луш, империалистически низаи милитаризм а агрессе а айиларца дувзадена Советски правительства чакхдаьля гIулакхаш.

Цул тIехьагIа йоккхача Кремлевски Дворце Союза Советон Къамий Советон цхьана яь шоллагIа заседани хилар.

ТIехьара дош оадаш къамаьл дир СССР Министрий Совета Председатела заместителя, СССР Госплана председатела депутата Н. К. Байбакова.

Депутаташа массава раьза а волаш тIайийцар 1984 шера СССР экономически социальни дегIайоалаяра планах дола Закон а 1983 шера пачхьалкхен план кхоачашъяра лелаях бола соцам а.

СССР финансай министра депутата В. Ф. Гарбузова тIехьара дош аьнначул тIехьагIа депутаташ чIоагIйир 1984 шера йола СССР Пачхьалкхен бюджет. Палатай массазарча комиссеша даь тоадараш терхал а деш, доходаш 366007848 эзар сом а расходаш 365792448 эзар сом а долаш йола бюджет чIоагIйир.

Сессе тIайийцар 1984 шера йолча СССР Пачхьалкхен бюджетах дола Закон а 1982 шерарча бюджетах йола отчет чIоагIъярех бола соцам а.

СССР Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш тIайийцар «Дунен халкъашта юкъерча хьалах а Советски пачхьалкхен арахьарча политиках а» бола соцам. Соцам тIа йиза а бIарча а къоабалъю 1983 шера 28 сентябрен 24 ноябрен КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова яь заявленеш. Лакхехьарча Совето США конгресс а НАТО кхыча мехкий парламенташ а тIахьийхар машара гIулакхна кхераме йола «низза позицера» политика ца лелаяра, тIеме даьхье совле яикха гIертилга дIадаккхара цу мехкий правительстваша шоай ма дIакхоачар дар.

Советски пачхьалкхен Iаьдала эгтара лакхерча органо дIакхайкаду адамие ядерни катастрофах лораде хьалхъала низ дIакхоачаргхиларах а цо из де дезаш хиларах а, йоах СССР Лакхехьарча Совета соцам тIа. Тахан эггара саготагIа йола из проблема къоастеча дунен дерригача мехкий парламенташа дизза дакъа лаца деза, из дара уж тIахьех СССР Лакхехьарча Совето а советски халкъо а.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Т. Н. Ментешашвиле яьча докладагIа сессе чIоагIдир СССР Лакхехьарча Совета Президиума указаш, хIаьта доаггIаш дола законаши соцамаши тIайийцар.

ХАЛКЪА ЧIОАГГIА ТЕШАМ БЕННАРАШ

(Чаккхедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Васильевич; город Москван Кунцевски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат харжа КПСС ЦК Политбюро член, СССР оборона Министр Советски Союза Маршал **Устинов Дмитрий Федорович**; Тушински хоржамий округе гIолла — «Зеленоградстрой» объединене СУ-111 яхача комплексни бригада бригадир **Злобин Николай Анатольевич**.

Московски областе СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат ве оттаваьв Ступински хоржамий округе гIолла Ступински металлургически комбината вальцовщиний бригадир **Веневцев Виталий Максимович**; Серпуховски хоржамий округе гIолла — «Большевик» яхача совхоза бацадаараш леладерий бригадир **Жерадева Александра Васильевна**.

Ленинградски городской хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат харжа оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь **Романов Григорий Васильевич**. Кхыча округашка гIолла — «Кировский завод» яхача объединене слесарий-сборщикий бригадир **Захаров Иван Васильевич**, производственни обучене инструктор, СГПТУ-90 хьехамча **Журавлев Борис Александрович**, Балтийски судостроительни завода токарь-карусельщик **Жирнов Иван Иванович**.

КПСС ЦК Политбюро член, РСФСР Министрий Совета Председатель **Виталий Иванович Воротников** Россошански хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв.

Ипатовски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь **Михаил Сергеевич Горбачев**.

Шахтински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК-рчи партийни тIахьожама Комитета председатель **Михаил Сергеевич Соломенцев**.

КПСС ЦК Политбюро член, Украина Компарте ЦК хьалхара секретарь **Владимир Васильевич Щербицкий** СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв город Киева Ленински хоржамий округе гIолла.

СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидатишта юкъе Украина къахьегамхоша цIераш яьхар АН УССР Е. О. Патона цIергIча электросварка института директора, УССР Iилмай Академе президента академика **Борис Евгеньевича Патона**, Криворожски центральни горно-обогатительни комбината экскаватора машиниста **Павел Евстафьевича Гилая**, «Артемуголь» производственни объединене, В. И. Ленина цIергIча шахта забойщика **Александр Григорьевича Хворостина**.

Минско-Московски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр **Андрей Андреевич Громыко**, СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат оттаваьв Минскни автомобильни завода кузнец-штамповщик **Евгений Александрович Шулик**.

Узбекски ССР-е СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидаташ хиннаб Ташкентски комбината ткачихах **Карамат Хакимовна Якубаевайх**, Куйбышева цIергIча совхоза механизатора **Далебай Таджиевич Турганбаевх**.

Казахстане Алма-Атински — Ленински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, Казахстана Компарте ЦК хьалхара секретарь **Динмухамед Ахмедович Кунаев**.

Ишта депутаталла кандидаташ оттабаьб Ю. А. Гагарина цIергIча Алма-Атински производственни швейни объединене швея-мотористка **Гульнара Оралбековна Джанабаева**, Соколовско-Сарбайски горно-обогатительни комбината экскаваторий машинистий бригадир **Евгений Иванович Березнихин**.

Грузински ССР-е хиннача собранешка мехка Iаьдала эггара лакхерча пачхьалкхен органе оттабе аьнна белгалбаьб Ленина цIергIча Тбилисски электровозостроительни завода бригадир **Гурам Арчилович Метонидзе**, Руставски металлургически завода сталевар **Годерзи Севастович Панчвидзе**.

Азербайджане Бакинско-Ленински хоржамий округе гIолла ССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель **Гейдар Алиевич Алиев**. Ишта депутаталла кандидат ваьв «Нефтяные камни» яхача бурув тохара балхий форда управлене бурудеттар **Гусейн Рустем оглы Ибрагимов**.

Литовски ССР-е СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидаташ баьб «Ширвинт» яхача колхоза хьакхарч лелаеча комплекса оператор **Валерия Ионовна Нарбутене**, П. Зибертаса цIергIча Каунасски дарьий деча комбината мастера помощник **Зутенкос** [illegible] **Висоцкие**. «Мопольстрой» цхьоалагIча Кишиневски треста гIишлошъерий комплексни бригада бригадир **Иван Никитович Рошка**, колхозий Чадырлунски районни совета механизацек электрофикацек объединене бригадир **Савелий Михайлович Паргалли** Молдавски ССР къахьегамхой собранешка СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидаташ баьб. Латвийски ССР къахьегамхоша депутаталла кандидаташ бир В. И. Ленина цIергIча ВЭФ Рижски производственни объединене регулировщица **Галина Михайловна Гришева**, «Лачплесис» яхача колхоза звеньевой **Игмат Эдуардович Сиду**. Киргизски камвольно-суконни комбината прядильщица **Турсунбюбю Макытмаповна Нуржанбетова** а XXII партсъезда цIергIча колхоза воккхагIвола жа Iу **Таштанбек Акматов** а Киргизски СССР къахьегамхой коллективай собранешка депутаталла кандидаташ баьб. Таджикистанера Ленина цIергIча колхоза председатель **Абдугафур Саматов** СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат оттаваьв, «Наирит» яхача Iилман-производственни объединене воккхагIвола аппаратчик-оператор **Генрих Санбатович Хачатрян** а «Ерпромстрой» треста гIишлоп управлене бригадир **Грант Саркисович Маркарян** а Армянски ССР-е хиннача собранешка депутаталла кандидаташ оттабаьб. Туркменски ССР къахьегамхоша депутаталла шийй кандидаташ баьб «Тезе ел» яхача колхоза колхозхо **Огулджемал Сапаровна Кулова** а Фролова цIергIча совхоза доярка **Курбандженмал Хайдаровна Агаджанова** а. «Таллэкс» производственни объединене Таллински экскаваторни завода токарий бригадир **Валерий Рихардович Лийв** Эстонски ССР къахьегамхоша депутаталла кандидат оттаваьв.

* * *

ЦIей деча санна яр СССР 60 шу дизара цIергIча Костомукшски горно-обогатительни комбината къахьегамхой собране. ЧIоагIа тIоараш тохаш тIайийцар гулбеннараша № 371 йолча Сегежски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Юрий Владимирович Андропов оттаво аьнна Ленина ордена кавалера бурильщика Н. С. Кустова енна предложени.

Собране раьза хиина соцам бир: Сегежски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ **Юрий Владимирович Андропов** а Костомукшски комбината воккхагIвола агломератчик **Валентин Эдуардович Сычевский** а оттаве.

Город Москван № 6 йолча Ворошиловски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабе цIераш яьхай **Юрий Владимирович Андропов** а № 79 йолча городской поликлиника терапевтически отделене заведующе **Людмила Павловна Шурыгина** а.

Тюменски камвольно-суконни комбината коллектива собране ткацки производства ткачиха В. А. Измайловас СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета председатель Н. А. Тихонов оттаве предложени елар. Белгалдаьккхад, новкъост Тихонов социалистически экономика дегIайоалаеча доккха дакъа юкъехьош хилар. Из даим йоакхо эп ва парте XXVI съездо оттаяь советски наькха вахара хьал лакхдара йола социально-экономически программа кхоачашъяра.

Собране дакъа лаьцараша раьза болаш Тюменски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабир **Николай Александрович Тихонов** а комбината гребнечесальщица **Галина Петровна Яковлева** а.

Смена хувцалуча хана хилар Ярославски области Рыбински моторашдеча завода коллектива собрани. Укхаза СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаве цIи яьккхар КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара К. У. Черненко. Собране къамаьлаш даьраша белгалдаьккхар парте политика тIехь-тIехьа кхоачашъеча гIулакхa, коммунизм хьалъяра лоархIаме участок — идеологически болх дIахо а айбара цо юкъехьош дола доккха дакъа.

Собране дакъа лаьцараша цхьа барт болаш соцам бир: Рыбински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ **Константин Устинович Черненко** а слесарь-сборщик **Борис Федорович Иванов** а оттабе.

Пермски областерча Березники яхача городерча «Главзападуралстрой» треста иттлагIча автобаза коллектива Березниковски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель **Гейдар Алиевич Алиев** а водитель **Владимир Иванович Тимечкин** а оттабир.

Къулбаседа ХIирий АССР «Автоспецоборудовани» яхача Весланкски завода собране Терски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабир КПСС ЦК Политбюро член, РСФСР Министрий Совета председатель **Виталий Иванович Воротников** а Моздокски района Терски юкъерча школа директор **Джембат Тепович Бузоев** а.

Рязански хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабаьб КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь **Михаил Сергеевич Горбачев** а станокашъеча Рязански завода токарь-оператор комсомолец **Игорь Алексеевич Никифоров** а.

«М. И. Калинина цIергIа Московски машинашъю завод» яхача производственни объединене головной предприяте хиннача собранс город Москван Тимирязевски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабир КПСС ЦК Политбюро член, КПСС МГК хьалхара секретарь **Виктор Васильевич Гришин** а Московски метростроя проходчиний бригадир **Александр Сергеевич Суханов** а.

Московски областа Томилински полупроводниковски приборий завода коллектива собрани хилар «Звездный» яхача кердача культура Дворце. Цига дакъа лаьцараша Люберецки хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Союза Совета депутаталла кандидат оттавир КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР культура министр **Петр Нилович Демичев** а Ногински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабир КПСС ЦК Политбюро член, КПСС МГК хьалхара секретарь **Виктор Васильевич Гришин** а «Электросталь» завода сталевар **Анатолий Романович Коротеньков**.

Ленински хоржамий округе гIолла Алтайски моторашдеча производственни объединене коллективо СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабаьб **Юрий Владимирович Андропов** а хьалхе лелаю слесарь-сборщик комсомолка **Людмила Николаевна Костина** а.

«Сибтяжмаш» яхача Красноярски производственни объединене къахьегамхоша Ленински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттавир КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь **Владимир Иванович Долгих**.

Ахтубински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабаьб КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий Министр **Андрей Андреевич Громыко** а № 908 йолча дIа-юха лелача механизировани колонна комплексни бригада бригадир **Михаил Борисович Кобзов** а.

* * *

Ф. Э. Дзержинске цIергIча Волгоградски тракторни завода коллектива собране Волгоградски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхара заместитель **Василий Васильевич Кузнецов**.

Сормовски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв **Юрий Владимирович Андропов** а С. Орджоникидзе цIергIча Горьковски авиационни завода токарий бригадир **Виталий Александрович Васильев** а.

Калинински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь **Борис Николаевич Пономарев**.

«Ростсельмаш» яхача Ростовски юртбоахама машинаш еча завода собране Пролетарски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв **Юрий Владимирович Андропов** а предприяте ремонтно-механически цеха строгальщик **Петр Кондратьевич** [illegible] а.

Тольяттински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь **Григорий Васильевич Романов** а гIишлон управлене плиточница **Раиса Алексеевна Бобкова** а.

Калужски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, пачхьалкхен кхерамзален Комитета председатель **Виктор Михайлович Чебриков** а «Калужский турбинный завод», яхача производственни объединене числовой программни управлени йолча станокий токарь-оператор комсомолка **Елена Викторовна Блинова** а.

«Ангарскнефтеоргсинтез», производственни объединене бытовой химе завода болхлой собране Ангарски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член. КПСС ЦК-рча партийни тIахьожама Комитета председатель **Михаил Сергеевич Соломенцев** а завода йоккхагIйола оператор **Антонина Васильевна Лапшина** а.

Краснодарски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК секретарь **Михаил Васильевич Зимянин**.

Южно-Сахалински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв **Юрий Владимирович Андропов** а Корсаковски форда торговй порта докерий бригадир **Петр Никифорович Костюченко** а.

Ивановски областа Кинешма яхача городерча Красноволжски хлопчатобумажни комбината болхлой собране СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК секретарь **Иван Васильевич** [illegible].

Ижевски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, СССР оборона Министр Советски Союза Маршал **Дмитрий Федорович Устинов** а Ижевски механически завода болхло **Владимир Александрович Стре[illegible]нев** а.

СССР Медицински Iилмай Академе Ерригсоюзни кардиологически Iилманан центра Сибирски филиала коллектива собране Томски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК секретарь **Егор Кузьмич Лигачев**.

Читински городской хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, РСФСР Министрий Совета Председатель **Виталий Иванович Воротников** а овчинно-меховой фабрика хIамаш тега мотористка **Наталья Викторовна Коберская** а.

Чкаловски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла оттаваьв КПСС ЦК секретарь **Николай Иванович Рыжков**.

Кизилюртовски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР культура министр **Петр Нилович Демичев** а Дагестанерча СССР 60 шу дизара цIергIча Кизлярски электромеханически завода токарь **Александр Сергеевич Мамонтов** а.

Белорецки хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь **Владимир Иванович Долгих** а Белорецки металлургически комбината хьалха латта болхло **Лидия Михайловна Латышева** а.

Заводской хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхара заместитель **Василий** [illegible] **Кузнецов** а полупроводниковски приборий Йошкар-Олински завода слесарь-инструментальщик **Георгий Алексеевич Томилов** а.

Орджоникидзе цIергIча «Запорожсталь» яхача металлургически комбината коллектив собране Запорожски Ленински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, Украина компарте ЦК хьалхара секретарь **Владимир Васильевич Щербицкий** а вальцовщик **Владимир Александрович Орлов** а.

Чортковски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттаваьв [illegible] **Щербицкий** а Тернопольски областа Советски Украина 60 шу дизара цIергIча колхоза звеньевая **Устинья Владимировна Лендюк** а.

«Гомсельмаш» яхача производственни объединене Гомельски городской хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабе лаьрхIад КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель **Николай Александрович Тихонов** а литьяи нормалейн завода наладчик **Владимир Михайлович Губанов** а.

Самаркандски областа Каттакурганск района Тельмана цIергIча колхоза собране Каттакурганск хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидаташ оттабир КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь **Константин Устинович Черненко** а боамбе кхебеча бригада бригадир парте воаца [illegible] **Кабылов** а.

Карагандински металлургически комбинате хиннача собране дакъа лоацаш хиннарача соцам бир Темиртауски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидаташ КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь **Михаил Сергеевич Горбачев** а комбината домени цеха йоккхагIйола горновой **Тюлеген Дюсенбаевич Адам-Юсупов** а оттабе, аьнна.

Чардарински хоржамий округе гIолла Союза Совета депутаталла кандидаташ оттабир КПСС ЦК Политбюро член, Казахстана Компарте ЦК хьалхара секретарь **Динмухамед Ахмедович Кунаев** а механизатор **Несибели Рахметуллаевна Махамова** а.

«Пушнина» яхача Семипалатински трикотажни фабрика коллектива собране лаьрхIар Семипалатински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидаташ **Динмухамед Ахмедович Кунаев** а вязальщица **Татьяна Ивановна Тарасова** а оттабе.

Абхазски АССР-гара Сухумски-Ленински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат оттавир КПСС ЦК Политбюро член, СССР Пачхьалкхен Кхерамзален Комитета председатель **Виктор Михайлович Чебриков**.

Тбилисски-Ленински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат оттавир КПСС ЦК Политбюро член, Грузе Компарте ЦК хьалхара секретарь Эдуард Амвросиевич Шеварднадзе.

Горийски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат оттавир **Эдуард Амвросиевич Шеварднадзе** а Горийски района Хвитски семеноводчески совхоза болхло **Иван Самсонович Самхарадзе** а.

Бардински района «Коммунизм» яхача азербайджански колхоза собране Евлахски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла кандидат оттавир КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь **Григорий Васильевич Романов** а боамби чуацача машина механик-водитель **Тарлан Гасан кызы Мусаева** а.

Литовски ССР Клайпедски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидаташ оттабир КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК-арча Партийни ТIахьожама Комитета Председатель **Михаил Сергеевич Соломенцев** а «Балтия» яхача кемаш деча завода судосборщик **Константинас-Ромуальдас Петрович Кузмаускас** а.

Киргизе Фрунзенски хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидаташ оттабир КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель **Гейдар Алиевич Алиев** а М. В. Фрунзе цIергIча Кадамджайски Сурьмяни комбината металлургически завода плавильщикий бригадир **Зуликар Маматов** а.

Таджикистана химически промышленноста хьалхара лоархIача Вахшски азотнотуковй завода къахьегамхоша Курган-Тюбински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидаташ оттабир КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр **Андрей Андреевич Громыко** а аминачни производства воккхагIвола машинист **Тавакали Зоев** а.

Армене Ленинакански-Центральни хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидат ваьв КПСС ЦК секретарь **Константин Викторович Русаков**.

ЧIоагIа дог айденнача хьале чаккхъяьлар Вильяндиски районе «Вильянди» яхача опорно-хьокхама совхозе хиния собрани. Цо соцам бир Вильяндиски Къулбехьея хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла кандидаташ КПСС ЦК Политбюро член, СССР оборона Министр, Советски Союза Маршал **Дмитрий Федорович Устинов** а цу боахама машинаца бокха бетта мастер **Лейда Аугустовна Пейнс** а оттабе, аьнна.

* * *

Унх деношка Нохч-ГIалгIайчене дIадоладенна СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаташ уттабелга.

Торжественни хьале чаккхъяьлар хоржамашта хьалхара собрани Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча В. И. Ленина цIергIча Грозненски мехкадьтта чакхдоахача заводе.

Къамаьл де дош ду № 12 йолча цеха воккхагIволча оператора А. Ф. Ванцилета.

— Тха завода берригача къахьегамхоша, — аьлар цо, — дог раьза хиина тIайийцай КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова выступлене тIера положенеши выводаши.

Шиъ эзар совгIа саг чувоагIача тха завода коллектива цIергIа № 669 йолча Заводской хоржамий округе гIолла мехка Iаьдала лакхерча органа депутаталла харжа КПСС ЦК Политбюро членалла кандидатах, парте Центральни Комитета секретарах Борис Николаевич Пономарёвх кандидат варь предложени лу аз.

Из предложени чIоагIа тIоараш тохаш тIайийцар собране дакъа лоацаш хиннараша.

— В. Н. Пономарева вахара никъ — из шин берригаа иззи Iалашъамато йоккха опыти наьха ираа бахьан дIасиначa тешшамеча коммуниста-ленинца, гIоралънача патриота-интернационалиста никъ.

Трибуна тIа ва директор А. Н. Мулин.

СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа Б. Н. Пономарева кандидатура оттаира А. Ф. Ванцилета яь предложени хьал а лоацаш, цо предложени елар цу хоржамий округе гIолла ишта депутаталла харжа завода операторах Социалистически Къахьегама Турпалах Н. И. Ведерниковх кандидат ве, аьнна. Цун цIи заводе яьза Iац, аьлар къамаьл дахьо. Из Сийлахь-боккхача Даймехкa тIем тIа дакъа лаьца, хIанз а Советски машар лорабеча Комитете боккха военно-патриотически болх беш, парте Грозненски горкомерча тIема ветераний комитета член волаш ва. Цунна еннай ВЛКСМ ЦК «Кагирхой къахьамча» яха Знак. Н. И. Ведерников КПСС XXVI-ча съезда делегат, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюро член, «Грознефтеоргсинтез» объединене парткома а завода парткома а член ва.

СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа Б. Н. Пономарев, Н. И. Ведерников оттабара яь предложени чIоагIа раьза болаш хьалльцар завода парткома секретара К. А. Мязина, № 1 йолча цеха начальника Л. Л. Амхадова, № 7 йолча цеха слесара И. И. Никитина, Центральни заводской лабораторе машиниста Т. А. Шамайскаяс, къахьегама а тIема а ветерана В. Ф. Ефремова, завода ВЛКСМ комитета секретара Г. М. Сафарина.

Собране массавар цхьа барт а болаш соцам бир № 669 йолча Заводской хоржамий округе гIолла цхьайттаталагIа хоржача СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Политбюро членалла кандидатах, парте Центральни Комитета секретарах **Борис Николаевич Пономаревх** а В. И. Ленина цIергIча Грозненски мехкадьтта чакхдоахача завода воккхагIволча операторах **Николай Иванович Ведерниковх** кандидаташ бе, аьнна.

Балха ди чакхдаьлча Н. Анисимова цIергIча НГНПЗ клубе вIашагIкхийтар Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене СМУ-7 болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхера нах. Цар собрани хетаь яр СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттабе кандидаташ хьаллацаран оттабаран. Цу клубе уж ца ховш нийсбеннабцар: гIулакх сенах латт валча, из латт СМУ-7 болхлой Н. Анисимова цIергIча НГНПЗ ЛЧ-24 яха пусковй объект хьалъеш хилярах. Керттерча дакъе укхаза къахьегаш а цу управлене ерриг хIана яц аьна йола коллектив.

Къамаьл де дош ду В. И. Ленина цIергIча ГНПЗ № 12 йолча цеха начальника Ю. К. Лопанскена. Цу хоам бир шоай заводе СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаташ оттабеш собрани яь хиларах, № 669 йолча Заводской хоржамий округе гIолла, цхьайттаталагIа хоржача СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат Борис Николаевич Пономарев оттавиь хиларах. Шеи кандидата доверенни сag хилара тарра, Ю. К. Лопанске предложени йир СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа Б. Н. Пономарева кандидатура оттаелга хьаллацара.

Трибуна тIа ва СМУ-7 штукатурий бригадир П. М. Терновой.

— Вай коллективага доккха сий кхьачад, — аьлар цо. — Борис Николаевич Пономарева — партен пачхьалкхени цIи хезача деятела кандидатура хьаллаца йиш хиларах. П. М. Терновойс гулбеннарашта дIайовзийтар В. Н. Пономарева биографи. СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа Б. Н. Пономарев кандидаталла оттавеш В. И. Ленина цIергIча ГНПЗ коллектива яь предложени хьаллаца тIахьийхар.

Собране хинначар массава раьза а волаш соцам тIайийцар № 669 йолча Заводской хоржамий округе гIолла цхьайттаталагIа хоржача СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Политбюро членалла волча кандидатах, КПСС ЦК секретарах **Борис Николаевич Пономаревх** кандидат ве, аьнна.

Цул тIехьагIа къамаьл дир СМУ-7 бетонщика А. Я. Тернеева. Цо предложени елар СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа В. И. Ленина цIергIча ГНПЗ воккхагIволча операторах, Социалистически Къахьегама Турпалах Николай Иванович Ведерниковх кандидат ве, аьнна. ТIаккха цо йовзийтар Н. И. Ведерникова биографи, белгалдаьккхар Даьхен хьалхашка из доккхий хIамаш карагIдаьна хилар.

Собране ишта къамаьлаш дир управлене партбюро секретара Л. А. Козловас, бригадира А. Б. Магомадова, отделочницас Т. Н. Латышинас, дахчан пхьаре В. Тяжаева. Цар хьалльцар СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа Н. И. Ведерниковх кандидат вешн яь предложени, цу округе гIолла баллотированйа яра цунгара пурам а дийхар.

Собране дакъа лоацаш хиннараша чIоагIа раьза а болаш решени тIаац: № 669 йолча Заводской хоржамий округе гIолла цхьайттазлагIа хоржача СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа **Николай Иванович Ведерниковх** кандидат ве, аьнна.

Дош лу болхлочо

ҚЪОНАБАРИЙ ЙОАКХО ЕШ

Туха тӀерча нерсин тӀоанашкара мехкдаьтта лохаш 951-ча скважине бурув тохаш я начальник Ғалаев Iийса вола тха бригада соахка октябрь бетта денз. Пхи эзар метр кӀоарга бурув тохаь деза тха укхаза проектах. Балха цхьанцадола хьовзамаш нийсденнадале а тхоаштa хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдеш йистедаьхад оаха пятилетка хьалхара шераш.

Нинъ эзар метр кӀоаргьий оаха тхоай скважина. Укх шера планах 1510 метр бурув тоха дезаш дар тхо. Из декхар оаха кхоачашдаьд хаьал кхо ди хьалха — 27-ча декабре. Кхы а хьалхагӀа, укх шера октябре кхоачашдаьд тха бригада коллективо укх пятилетка хьалхарча кхаь шера бурув тохара декхараш. 215 метр пленал совгӀа а тохаш 50 эзар сом маьхка реагенташ, 150 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхоьй.

Иштта динача къахьегама толамашца деэду Керда шу тха бригадерча мехкдаьтта лехараша. Цу толамий ларде латт барт-цхьоагӀо йолаш кхотаенна бригада коллектив хилар, дисциплина чӀоагӀа йолаш, бехктохкам лакха болаш, деррига хьинар гӀулакха дӀалуш хӀара болхло хилар.

Иштта йола коллектив цӀаьхха хьахинна яц. Дукхача шерашка вӀашагӀкхийтта хьайоагӀаш я из. Тха бригадана кулгалдеш вола Галаев Iаьлий Iийса ва ала йиш я тайп-тайпарча къамий вокалёх латта иштта барт-цхьоагӀо йола коллектив вӀашагӀтехар.

Барайтта шу да цо кулгалдеча бригаде слесара болх беш со вола. Вурув деттача балхий говзал дика караерзаь, нахаца болх бе, хӀаранегара доагӀар цӀенхаштта хьадека ховш, лоархӀамегӀчунна коллектива хьинар тӀедерзаде вӀаштӀехьдоалаш, гӀалатваьннар хандахьа нийсве, цунгара жоп деха, эшача новкъостал де ховш, коллективна гӀулакхашта жоп дала ца кхераш ва Iийса.

Цудухьа цо аьнар де кийча ва бригадера хӀара болхло. Дисциплина чӀоагӀа йолаш, коллектива хьалхашкара бехктохкам лакха болаш ва хӀара саг. Дукха ха я тха бригаде къахьегама дисциплина толхаь моттиг ца хула.

ХӀаьта а тха коллективе массе хана эгтара хьалхарча моттиге латт балхеи къахьегамеи дисциплина лакха лоаттаяра гӀулакх. Цахаддаш йоакхо ю цу деша бригада кулгалхочо а профсоюзиц группа а. Керда венача къоначa болхлочунгара дӀаболабу оаха коллективе дисциплина чӀоагӀъяра, бехктохкам лакхбара тӀехьара кхетама болх.

Эггара хьалха балха венача зӀамигача сага оаха дӀадовзийт бригада гӀулакхаш, коллективана хьалхашка латта декхараш. Дукха хана денз болх а беш, бурувтохара говзал лакха йолча сага тӀадулл дӀахо зӀамигача сага бурув тохара говзал караерзае новкъостал делга. Цо новкъостал ду кердача сага коллективах дӀаэ, цун гӀулакхаши самалаши сихагӀа йоаза.

Коллективa гӀулакхаш дика дӀадахьара бокхa лоархӀам болаш да цхьаьнкха цхьа хӀама а. Бригаде болх бераш тайп-тайпара говзалаш караерзаь хилар. Цу деша а массе хана йоакхо ю тха коллективе. Бригаде болх беш бола слесараши электрикаши ба бурувтохачун гӀончa балха говзал Iомаяь. Эшаш моттиг нийсъелча цар когаметта дӀаотта йиш йолаш. ДукхагӀбола бурувтохачун гӀончаш а ба слесареи электрикеи балха говзал караерзаь. Цудухьа дьовзам боацаш дӀабода тха бригада болх, моллагӀа саг цамогаш хинна, е кхыча бахьанах тӀеравваьнна моттиг нийсъелча. Цун когаметта дӀаотт новкъост.

Балхеи къахьегамеи дисциплина чӀоагӀъяра новкъостал ду бригаде лелаеча социалистически яхьо а. Коллективна хьалхашка латта декхараш дикагӀа кхоачашдаран тӀехьа шоайла яхь лелаю хӀара бурувтохар керте волча сменаша. Цар балха итогаш ю хӀара дийнахьа. Бетта дикагӀа болх баьча смена сийна байракх урагӀйохийт бригаде. Укх сменаш управлене дӀалу, царна ахчан совгӀат хьокадайт. Эггара дукхагӀа социалистически яхье котало йоахаш хьабоагӀа бурувтохараша Ибрагимов Рамазанеи Кучеров Александреи кулгалдеча сменашкара лаьттан чӀенаш техкараш.

Коллектив цхьан дезаве кхотаяра новкъостал деш кхы а дукха гӀулакхаш да тха бригаде. Царех да эскаре болха вагий нах торжественно наьъабоахилга, профгруппа хьалхенца вӀашагӀа а кхийтте цамогаш хиннача новкъостага хьажа ухилга, балха тӀара мукъа болча хана цхьана культурно салоӀалга, кхыдараш.

Бригадана хьалхашка леттa декхараш кхоачашдеча хьалхарча моттиге латташ, массаьена шоацшара хьокхам гойтай, къоначa болхлошта хьехамчаш болаш хьабоагӀа бурувтохараш Р. Ибрагимов, А. Кучеров, Я. Зарудиев, бурувтохачун гӀончий У. Зашнов, А. Алиев, электромонтер И. Иванов, оператор-коллектор Л. Заригаева, кхыбараш. Эггара дукхагӀа цар къахьегама дакъа доалл тха бригада дерригача толамех.

Цар новкъосталца бурувтохара говзал кӀоарга карaерзаь, шоай хьехамчашта нийсса дика къахьегаш дукха къона болхлой ба бригаде. Царех ба бурув тохачун гӀончаш Ключков Николай, Гардалоев Махьмад, Мержоев Хьасан, Паньков Иван, оператор-коллектор Ханиева Аьсет, дукха кхыбараш.

БокхагӀбарий говзали хьаькъали къонабарий хьинарца вӀашагӀкхетаро торо лу бригада коллектива моллагӀа а бурувдеттараш хьалхашка оттадаь чоалхаме декхар ханнахьеи дизза кхоачашде.

ХӀанз йистедоалаш латт бригаде лакхерча нела Iотӏакхачара лаьттан тӀоанаш тахкара йола инструмент скважине Iочуяхийтара еча кийчон баллаш. Пачхьалкхен планах лаьрхӀа еце а бурувдеттарий балха зиэш гӀулакх да из. ХӀана аьлча тӀоанашкара хьалаш хьалххехьа довзаш хилча, цун лоархӀам а беш дӀадахьа торо хул бурув тохара балхаш. Хьовзам боацаш скважине бурув теха далхара аьттув лу тхона цу кердача гӀулакхо.

Цудухьа тӀоай керттера болх барца цхьана тӀоанашта тохкам бара гӀулакх в, дӀадахьа лерхӀаш да тхо. Из тхоай вӀаштӀехьдаргхилярах дог тийша а да. Барт-цхьоагӀо йолча коллективна низ дӀахкоачаргба моллагӀа а чоалхане декхар кхоачашде.

Кердача шераца аз дег тӀара даькъала бу МагӀалбикера а шой республикера а беррига бурувдеттараш, шоай лоархӀамечe балха кхы а дикагӀа цар аьттув балар лов сона.

А. ПЕТРЕКЕЕВ,
МагӀалбике 951-ча скважине бурув тохача бригада слесарь, профгрупорг.

Пятилетка кхоачашъяьраша дувц

Дуккача къамех болча нехех леттаз я тха комплексни бригада. Укхаза ба гӀалгӀай, эрсий, нохчий, эрмалой. НагахьЕ моттиг яц вай республике оаца нехa чубака цӀенош, кьийоле гӀишлон объекташ хьал ца ешa. Тха бригадана кулгалдеш ва цӀи хеза вола Социалистически Къахьегама Турпал Хадзиев Шамсудин. Дукха ба коллективе цу сийдолча сага хьалкхабаьнех. Царех ва со а. Тахан сона дагадоагӀа сона Грознера номер кӀесагӀа йола ГПТУ е яьккха са Хадзиева бригаде каменщикалле болх бe вене. Из дар 1968 шера. Безамe тӀаийцар со бригадерча нехa. Сона ца ховр хьаьвзаш, са на кхерӀоеш вар ше мел вола саг. Иштта сай торко ярах денкал дора аз. Цудухьа гӀертар низи зӀамарл ца ходдаш новкъосташта хьалхашка цӀийвале ца везаш къахьега. Ха дӀа ме йода хьаӀоара балха опыт, лакхлора говзал. ХӀанз со болх беш ва каменщика пхелагӀча разрядех.

МалагӀча толамашца накъадаьххад тхо кердачe 1984 шерa! Толамаш дика да хилча харц хургдац. 180 сагах латтача тха бригада цхьайтталагӀа пятилетка кхоачашйир шин шерен ах шерен. ХӀаьта хӀанз тха къахьегаш да шийтталагӀча пятилетка шоллагӀча шера чотагӀа. Миштa вӀаштӀехьдаьннад уж толамаш дезa! Эггара хьалхарча даькъе тха бригадира гӀийлаткой къоцьегам лертгӀа вӀаштӀехьбенна зараи социалистически яхье тайп-тайпара формаш балха юкъейхуларии, дисциплина дика хиларии латт цар лард.

Р. АЛБОГАЧИЕВ.
Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управлене СМУ-2 каменщик.

Района колхозашкеи совхозашкеи хӀара сага 15 гектар лаьтта кхоачаш дале, тха колхозерча хӀара сага кхо гектар мара кхачац. Из бахьан долаш хала хул тха боахама къахьегамхошта доакъаращца хьайбашта кхоачам бе. Цхьабакъда, долча доакъара кхом а беш пайда эцара, доахане доал дара болх дика вӀаштӀехьбаккхара чотагӀа укх пятилетка цхьа шу дӀадахийтадац тха колхозхоша пачхьалкхенга дуйа, шура йоххара пленаш тӀехкоачаш ца еш.

ГӀодуташ да керарча пятилетка кхоалагӀча шера тхона кердагӀдаьннераш е. Пачхьалкхенна пленагӀа йоагӀа 1400 тонни шура 12 ноябре елар. Цул тӀехьагӀа шу чакхдаленехьа кхы а 200 тонни гаргга дӀаелар. Из толам боккхаге дошоа даьа юкъадоахар тха цхьоалагӀча ферма коллективо а.

ХӀара кхоабеча Iеттагара 2500 килограмм шура яьккха района хьайбаш леладераш тӀаькьезаш хьайнарап даьдар соцна Цӏана Эскара цӀерагӀча колхоза шурий ферма болхлоша. Из дег тӀара къобал а ю, цу хьоххайга кхачар духьа шерра социалистически яхь яьрнар тха боахама а. Цу гӀулакхо новкъостал дир, сона а дукхача кьяча доаркашта а, хӀара кхоабеча Iеттагара 2500 килограммаш дукхагӀа шура яккха. Церна юкъе ба: Бисаева Яха, Чилиева Ахират, са йиша Алдамова Аминат, Айдамирова Беиист, Хеда, Кезу, дукха кхыбараш.

Пачхьалкхенга хьайбай продукци йоккхара цхьайтталагӀча пятилетка план дикъ шера кхоачашьe декхар тӀаийцад оаха. Болх кхы лаьгӀ а ца беш, низ дӀакхоачар дерга лоархӀар чекхдаккхара.

А. АЛДАМОВА.
Сунженски района Ленина цӀерагӀча колхоза йоккхагӀа йола доярка.

1967 шера Советски Эскаре гӀулакх даь ваьлча, малагӀа балха говзал хоржаргья-теш яка хетгдо оттанзар сона тьалкашка. Назрановски «Электроинструмент» яхача заводе балха эттар со. Шин-кхаь бетта кхер санна токаре ученик волаш болх бир. Цул тӀехьагӀа, са хьехамча хинна Котиков Мульмад тела ваьлар сога чоалхенгӀа дола заказаш е. ХӀаьта хӀанз карерзаьй аз токаре, фрезеровщина, слесара говзалаш.

Юкъьанце цхьайтталагӀа пятилетка дӀайоаларуча хана аз дош деннадар сай новкъосташта пятилетка шин шерен ах шерен кхоачашъергья, аьнна. ХӀаьта сай дош кхоачашдеш хьа а воагӀа. Тахан аз болх бу 1986 шера ноябрь бетта чотагӀа. ТӀаькха цхьайтталагӀа пятилетка чакхъелале шин пятилетка декхар кхоачашде лаьрхӀа а ва со.

С.-М. ЯЛОЕВ,
ГӀ. Ахриева цӀерагӀча Назрановски «Электроинструмент» завода токарь.

РЕПОРТАЖ

ОКТЯБРЕ ДЕНЗ УКХ ШЕРА ЧОТАГӀА

Iуйрийна ялх сахьат доалаш латте а, ди сийрдадала гаьна да. Бешкарто чуласта даьча ферма доккхача коа саг вац бӀаргагуш. Кхоаленашта кӀал салоӀеш дада къона доахан (уж ара, фега да массаза а). Базашка а коа а йоагга электрически лампаш па хилча фермера болх болабала хӀанз а гаьна ба, аьле хеталу.

Хеталой а, долаш дар иштта дац. Тоьал ха яьннай хьайбаш леладерий къахьегама ди дӀадоладенна — уж пхиь доаллаш болалу болх бе.

Коа еначa машина тата хезза аральнай, кӀайча халата гӀехмахьа тӀаьхелла пальто а йолаш, къона кхалсаг. Дика къоасталуш яц цун кхаь — бьаде я, юхерча бӀоагӀа тӀа лампа йоаге а.

— Ферма коа машинаш ахийтац оаха шура кхухьараш мара, — йоах цо сога моершал хаьттачул тӀехьагӀа.

Аз кхетаду арахьара лазар чудар кхер хьайбаш леладераш. Цудухьа сона йоагӀаш йола «выговор» я фусамнанас хьакхайтар.

— Каравтни да? — бехказа вала гӀерт со. — Укх минуте арайоаккхаргья...

ТӀехьагӀа гучадоал: Аьлти-Юртарча ферме цу дийнахьа дежурни я учетчик — лаборант Мальсагова Люба. Кхо шу дизад цо болх бу. Фермера хьал довз йоӀа, дӀахьаттача хеттара хьадалв жоп да.

«Назрановский» совхозе боккхагӀбола хьайбай боахам ба Аьлти-Юртара ферма. Укхаза леладеш 1250 бежан да, царех 422 етт а болаш. Вокаш — шинараши Iаьсийи.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо тӀаийца Кхачан программа сихагӀа кхоачашъяра хьайбай боахам «къонбе» лаьрхӀад совхоза кулгалхоша. Цу гӀулакха Ставропольерен Ленинградерен кӀаа доаладаьд тӀехьарча шерашка дикача фух дола шинараш. Царех хьахинна доахан да хӀанз фермера дараш.

Цӏена я базашка. Доаханна кӀалхара хӀийле цӀенъяь, кӀалхьарцар хийца баьнаб доаркаш. Керда силос йаллай хьаьшна. ХӀанз деттаьш боахк доахан. Юкъ-юкъе цхьацца йоагӀа базе дӀачувоаллача латтача флягашнахьа, ведарашкара шура дӀачуйотта. Уж тӀкъеста саг я шиша а базе. Церел совгӀа, виъ скотник а ва дийнахьа доаханга хьожаш. Iуьнал деш, доахан дахкача отделене доярка а Iаьсашка хьожаш бола нах а ба.

ДикагӀбарий цӀераш йоах ферма бригадира Лейлоев Веслана. Мальсагова Макка, совхоза ветеран. 23 шу да ферме йола. Ше лелабеча ткъаь Iаттах хӀаранегара 2500 килограмм совгӀа шура яьккхай цо. Маккий ши йоӀ а я ферме къахьегаш. Царех цаӀ я лакхехьа йийца лаборантка, Люба, шоллагӀьяр, Аьсет, доярка я. Плиева Райхьанта 2200 килограмм совгӀа шура яьккхай шийтарча тӀкъа Iаттах хӀаранегара, Добриева Мовлатхаша — 1700 килограмм. ТӀехьарча беттанашка хьалхалаттарашта тӀехьаккхийнай Торшхоева Дугуркан.

— Дика къахьегаш ба доахан дахкача отделенера доярка Махсеева Мадлан, доккхагӀдола Iаьсий леладу Бадиева Марем. ХӀаьта скотникаш Дзейтов Исроапал, Оздоев Ваха, — цӀераш йоах зоотехника Гаагиреев Хьасана.

ТӀехьарча хана ферме йоаккхаш йола шура дикка айенна. Ноябрь бетта дийнахьа йоаккхар 2110—2270 килограмм хиннача, декабре 2500 килограмма яр из цифра. Вешта аьлча, фуражни Iаттагара дийнахьа йоакхха шура 6,1 килограммага кхоачар.

— Сел лакха цифраш-м яц уж, — йоах ферма зоотехника, — бакъда, дукхагӀдола доахан духьашка дахка хилар лаьрхӀача лоха а яц.

Сево новкъостал даьд иштта болх эргабаккха? — аьнна хаьттача, отделене управляюще Оздоев Дауда дувц:

— Цкъа-дале, тоьал болхлой хиларо. Дукха ха йоацаш а тӀехь цхьаболча дояркашка доагӀачул дукха дукхагӀа доахан дар леладеш. Кхоабацар эшшача тайпара гӀулакх де. Декабрь бетта хьанйцай оаха кхоъ доярка.

ШоаллагӀа-дале, тӀехьарча хана бахкаб 22 етт. ХӀаьта доакъара рацион тӀакхийттай йошаь хьажкӀий чӀибал, иштта кхин. Бригадир а зоотехник а керда болхлой ба, декабрь бетта оттабаь. Хьайбашта дикагӀа гӀулакх де а, ден распорядок дерттӀа лелае а болабеннаб болалой.

Хьалькхача шурийга хьежа оттадаь алапе гӀулакх а. Центнер шура яьккхача дояркана доагӀа 3 соми 64 кепиги, цул совгӀа, натахьа санна цо хӀара Iаттагара бетта яьккха шура 186 килограммагӀа кхоаче цунна лу 15 сом ахча (премена лаьрхӀе), 200 килограммага кхоаче — 20 сом.

Иштта да керттера «бахьанаш». ХӀаьта цунга хьежа да хьохкамаш а. Масала, 23-ча декабрга кхаьчача хана пачхьалхенна оаха дӀаеннар 475,7 тонн шура. Еррига а цхьоалагӀча сортагӀа йолаш. 1983 шера октябрь бетта юкъе дена коллективо беш бола боах укх шера чотагӀа ба.

...ВархӀлагӀа сахьат дар ферма коара тхо арадоалаш. Шоай къахьегама вахта дӀаэша хьабахкабар гӀокказа. ХӀаьта дояркаш, Iуйрийнара гӀулакхаш йисте а даьха, сагӀа кийчлуш бар — сарахьа дӀахобахьа ма безий болх...

З. ДАУРБЕКОВ.

СУРТА ТӀА: «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча ферма дояркаш (аьрдехьара аьттехьа) Плиева Райхьант, Амхадова Зура, Мальсагова Макка, Цороева Гошмовка, Торшхоева Дугуркан, Махиева Мадан.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЕРДАЧА МУЛАШКА

Юртбоахама къахьегамхой шоаш даьча балхий итогаш еш ба. КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо оттадаь декхараш кхоачашдеш хиннай чакхдаьннача шера колхозаш, совхозаш, еррига агропромышленни комплексаш. Партеи правительстваи доккха экономически новкъостал ду юрта. Юртбоахама цхьайолча продуктай мехкаш лакхдаьд. Рентабельность лоха йолаши зенаш хулаш долчеи боахамаша йохкача дукхагӀйолча продукце мехкаш лакхдаьд 50—75 процент надбавкаш а еш. Республика боахамашта цоя 53 миллион сом пайда хул. Иштта новкъостал дарах рентабельни боахамашта кхы а 57 боахам IотӀакхийттаб.

Хаоттама хьалаш во хиннадале а дукхача колхозий, совхозий, кхыча юртбоахама предприятей коллективаш дикача хьокхамашца накъаяьхкай кердача шера. Цар дика лакхбаьб юртбоахама культурай хьувкъам, алсамъяьхкай хьайбай продукташ. Эггара лакхагӀа хьокхамаш долаш болх баьб «Атагинский», «Назрановский», «Экажевский», «Гвардейский», «Каргалинский», «Терский» совхозаша, Ножай-Юртовски района Орджоникидзе, Гагарина, Шерипова цӀерагӀча колхозаша, Сунженски района Цӏеча Эскареи Ленинеи цӀерагӀча колхозаша, Веденски района Орджоникидзе цӀерагӀча колхозо, Шелковской района «Коминтерн» яхача колхозо.

Вошка хьувкъам хьалкхебаьб Назрановскии Сунженскии районашка хьажкӀаши кхартолаши лелераша, Ножай-Юртовски района тхьамна лeладераши, Шалински района шекара свеклаг лелаераша, Ачхой-Мартановски района баьцадаарий кхаш лeладераша.

«Атагинский», «Лермонтовский», «Гудермесский» совхозий а Сунженски района XX партсъезда цӀерагӀча, Веденски района Орджоникидзе цӀерагӀча, Ножай-Юртовски района Гагарина цӀерагӀча колхозий а ялат кхедераша юкъера лаьрхӀача тӀара гектара тӀара 27—33 центнер ялат даьккхад.

Республике дегӀайоагӀаш латт керда отрасль — люцерний фу даьккхар. ДӀадахача шера колхозашеи совхозашеи цхьа эзар тонн совгӀа дикал лакха йолаш дола из фу даьккхад. Итташ йолча областашеи автономни республикашеи дӀакхухьийташ латт люцерний фу.

Дукхача колхозашеи совхозашеи цӀенхаштта къахьийгад тешшаме йола доакъара база яра. Цу гӀулакха боккха аьттув баьннаб из отрасль ше къаьстта хургӀолаш хьакъоастарах а доакъар кийчдара лаьрхӀа бригадаш, отрядаш, звеньяш дӀацагӀйоххарах а.

Хьайбашта шортта доакъар кийчдаьд «Атагинский», «Самашкинский», «Назрановский», «40 лет Октября» совхозаша, Сунженски района XIX-и XX-и партсъездий цӀерагӀча колхозашка, Ножай-Юртовски района Калинин Грозненски района Ленинеи цӀерагӀча колхозашка.

Лакхъейнаб доакъара дикал. Лоацача юкъан агротехнически дикагӀча ханеи чакхдаьхад кхашкара гуйрана балхаш. Геттара дика минеральни удобренеш а тоаса дӀадийнад ка бола ялат. Республика кхаш лeладераша тешшаме лард еллар пятилетка дикъалагӀча шера хьувкъам хьалкхебара. ХӀанале 30 процент совгӀа долча дӀадийнача ялата минеральни удобренеши подкормка яьй.

Юртбоахаме эггара халагӀа йола отрасль я хьайбаш лeладар. Хьайбаш фермашка кхоабилга тоадарахи шига къахьегача наька болх дикагӀа вӀаштӀехьбаккхарахи торо хиннай хьайбай продукташ дукхагӀа яха а йохка а. 15 декабрь хьатӀаотташ пачхьалхенга соаткарчул дукхагӀа дехнад дулх — 4771 тонн, шура — 2649 тонн, фуаш — 2051 эзар, тха — 2862 центнер. ХӀара кхоабача Iаттагара 90 килограмм шура дукхагӀа яьккхай. ДӀадахача шераца нийсдича укх шера дукха дукхагӀа дийбад хьайбаш, кӀезигагӀа тӀеради цӀераш, хьайбаш, кӀезигагӀа тӀедайнад. ЦхьоалагӀча нефталеи нис беттеи балхий итогех республика РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-и карара нара тела ЦӀе байракх еннай ахчан премия а хьожаеш.

Геттара дика къахьийгад укх шера «Гвардейский», «Атагинский» «Назрановский», «Каргалинский», «Терский» совхозийи Сунженски района XX партсъезда цӀерагӀча колхозеи фермий коллективаша. Шура дикхара темпаш лакха йолаш кердача, 1984-ча шерага кхаьчаб Назрановски, Ачхой-Мартановски, Грозненски районашкара хьайбаш лeладераш.

Республика юртбоахама еррига отраслашка юкъейоалаяьй прогрессивни форма — коллективни подрядагӀа къахьегилга. Цу методагӀа болх беш 900 подразделени хиннай, хӀаьта царех хьайбаш лeладеча — 642, лаьттан культураш хьалкхеш — 237.

Къаьстта ала доагӀа «Гвардейский» совхозе дулха дола хьайбаш кхоабаш дезалий подрядагӀа къахьегача Х. Насуханова кулгалдеш йолча звенох. Дийнахьеи бусий 800 грамм дозал IотӀадеттаденнад хӀара бежана, хӀаьта дулха лаьрхӀа дӀачуденначун дозал — 494 килограмм. ПодрядагӀа болх беш волча хӀаране алапий бетта 400 сомал дукхагӀа хиннад.

Коллективни хьисапе къахьегаш йола бригадаш, фермаш, звеньяш дукха дукхагӀа хургья 1984 шера. Юртбоахама отраслашка иштта болх вӀаштӀехьбаккхар керттерча гӀулакхех цхьа гӀулакх да.

ДӀадахача шера дукха балхаш даьд агропромышленни комплекса управлени тоалра. Республиканскии а районии а юртбоахама органий экономически инженерно-технически службаши дикка чӀоагӀъяьй.

Пятилетка дикъалагӀча шера республика юртбоахама къахьегамхоштa хьалхашка латтараш хала декхараш да. Лакхбеннаб юртбоахама продукци яккхара планови боарам. Цул совгӀа, дукхача колхозийи совхозийи коллективаша дерхӀ пятилетка кхаь шера продукци дӀа ца луш тӀадиса декхар укх шера дӀадаккха. Цу гӀулакхаша дӀалех укх шера къаьстта дикагӀа къахьегар.

Iан замалахьа колхозаша, совхозаша нийчо ю бӀаьстий ший ханнахьа балхаш дӀадоладаро, чакхйоах дукха агротехнически мероприятеш. Шалински района къахьегамхой инициатива къоабалъеш хьал а лаьца, колхозий, совхозий механизатораша, «Госкомсельхозтехника» предприятешкарча болхлоша декхар тӀаийцад 1 апрель хьатӀаотташ трактораш тоаь яха, ялат чуэца комбайнаш — 1 марте, доакъар кийчдеш йола техника — 1 май хьатӀакхоачаш. ХӀаьта дукхача коллективаша хьинар айдена къахьег хана хьалха шоай юртбоахама техника тоаь яккхара.

Теркам тӀабахийтаб керда механизатораш кийчбара а. ХӀана курсашка дешаш 1000 саг ва. Цу гӀулакхо вӀаштӀехьдоалийтаргда техниках дикагӀа пайда эца.

БӀаьстий культураш дӀаера мел эша фу долаш яц цхьайола колхозаши совхозаши, дар а дикал лоха йолаш да. Дика фу дӀа ца дийча дика хьахургьяц культураш. Из кхета а деш фу Iалашдара хӀанзе а цӀенхаштте сардагӀбовла беза боахамий кулгалхой, специалисташ.

Лаьттан беркат совдоаккхача дика даькъе лоац республиканска «Сельхозхимия» объединене предприятеша а.

Кердача шера юртбоахама продукташ яхареи йохкареи планаши тӀаийца социалистически декхараши кхоачаш а деш, керда толамаш дахара шоай низаш тӀадерзадаь къахьегаш ба еррига агропромышленни комплекса къахьегамхой.

У. ЛЬЯНОВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР юртбоахама министра хьалхара заместитель.

БАРТ ХИЛАРЦА ЧӀОАГӀА Я КОЛЛЕКТИВ

Динача къахьегама толамашца накъаенай кердача 1984 шера Грозненски производственни швейни объединенена чуйоагӀа номер цаӀ йола филиал. Цунна къаьгга дола тешал да цхьайтталагӀча пятилетка кхаь шера декхар 23 ноябре до кхоачашдаь хилар. Из толам боаккхача лоархӀаме дакъа юкъедихьар номер итт йолча участка коллективо.

...Цу участке эггара хьалха бӀарг кхет хӀамаш тегача машинашта IотӀабийрза, чуйнна болх беш боахкача мехкарех. Шовзткъеи шиъ сагах леттал я цо коллектив, хӀаьта цу берригача наха юкъе болх эсалагӀа бу аьнна къоастане саг вац. Дукхача къамех ба участке къахьега нах. Тетерева Иринаи Верховод Екатеринаи эрсий ба, Джабраилова Хьадиш Макаева Хьалимати нохчий ба, йиккарий ЧахкиевгӀар Сония Асяц гӀалгӀай ба, Шаулова Цецура, Хаsyкиева Марина — кутатий, Фахсудинова Фанна — татарка. Золотарева Жанетта цыганка я.

— Къамех бе-бе бале а, — йоах участка йоккхагӀа йолча мастера Грачкова Зинаида Ивановнас, — хьадер цаӀ доладаь вӀаши кхотабенна, цхьан цӀен дезал санна болх беш ба мехкарий. Цудухьа дика да къахьегама толамаш а. Пятилетка кхоалагӀча шера декхараш ханал хьалха 13 декабре кхоачашде вӀаштӀехьдаьннад участка. ХӀаьта чакхдаьнна шу доладуш цо тӀаийца декхар дар шера паш 29 декабре кхоачашъе, аьнна. Деша дагӀача бераш школьни форма тегаш я из бригада. СаенагӀа 532 форма хьае еэча 550 форма ца еш Iац из. ХӀаьта декхарел совгӀа тӀаханарча денга духхьал цу участка тийгай 7150 форма.

— Сево дахийтад уж толамаш? — аьнна даьча хаттара жоп а луш, участка технолога Адсаламова Аняс дувц:

— Эггара хьалхарча даькъе тха толам латт наха юкъе шерра социалистически яхь йоаржаярахи хьадечох дог лазаш, шоайла барта болаш бӀаракъаш тегаш хилархи. Бригаде дукхача хана дена хьадоагӀаш да къахьегамеи производственни дисциплинa дикача хьале хилар.

— ХӀара шера керда мехкарий ух филиале номер 26 йола технически училище чакхъяьккхе. ХӀаьта юкхьанца практика ца хиларагӀа хало хул царна балха говзал караерзае. — яхаш дувц филиала йоккхагӀа йолча экономиста Коваленко Надежда Ивановнас, — цхьабакъда, балхах цар дог эккаргдоацаш хьалхарча деношке а денз цар йоакхо е хьож тхо.

Сенах латт из йоакхо? Мехкараштa хьехамчий тӀачӀоагӀбарахи цар къахьегам лерттӀа вӀаштӀехьбаккхарахи латт. Укхаза кӀезигача лоархӀаме дац болх бе дӀаболабеннача наька бытови хьалаш хар, уж фусамашца Iалашбар.

ЧӀоагӀа лоархӀам болаш да балхара мукъабохча хана коллективера нах шоайла хьоашалгӀа, цхьана концерте, кинофильмага хьажа, экскурсешка, походашка ухилга. Уж лоархӀам бола гӀулакхаш дика вӀаштӀехьдаьхад укхаза. ХӀаьта цо гӀо ду дукхача къамех болча наха юкъера доттагӀал чӀоагӀде а шоайла дикагӀа уж бовзийта а.

Вай кечача бригадерча мехкараша вӀашагӀъеллай художественни самодеятельность. Каст-каста филиала, объединене къахьегамхошта концерташ ухтаду цар. ЧӀоагӀа хоза хеташ тӀаийду гулбеннараша Золотарева Жаннетас дӀаоала цыгански романсаш, иллеш, Сафарьянц Маргаритаси Качерьянц Любаси ду СССР-е дахача къамий халхараш, иштта кхыйола концертни номераш. Объединене хиначa художественни самодеятельноста хьажара-конкурсе хьалхара моттиг яьккхар цу бригада коллективо.

Иштта барттайна халкъий дохаргдоацача доттагӀало вӀаши кхотабаь, цхьан цӀен дезал санна болх беш а дика салаӀа хоаш а ба иттлагӀча участкера хӀамаш тегараш.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Ший даймехка къаман турпала, поэта Хосе Мартена оттадаь памятник.
В. ВУДАНА сурт. ТАСС фотохроника.

Тахан—Кубе революци котъяьнна 25 шу дуз

Кортамукъача гIайрен дото юбилей

1984 шера 1 январе тIкъаь пхиъ шу дуз кубински революце. Цу хана, 25 шу хьалха, тирани йохаяьй, хIьата вай чIоагIа гIаддаха а да, аьлар Фидель Кастрос. Цхьабакъда, дIахо аттагIа хургда аьнна хеташ дац вай. ДIахо кхы а халагIа хургда.

Герзаца наьйчъаь а экономически а блокадаш, биологически тIом, кубински кулгалхой бовбе гIортар, дипломатически изоляци — из шеддар Кубана дукхьала даьккхар американски империализмо. Из деррига а парк аьнна дохадир Фидель Кастро корте латтача Коммунистически парте кулгалдеча халкъа йохаргйоацача цхьоагIоно а патриотизмо а.

Кубински революци дIахо дегIайоелаяра, къона республика когаш тIа оттаяра вежарашха а цIенача дегтIара а новкъостал дир еррагача социалистически содружества, керттерча даькъе сийлахь - йоккхача Советски Союзо а деш, цхьаннех дIа ца кхетара. Волама мехкаца, дунен тIарча ерригача прогрессивни общественносто.

ДIайоладуш1е къьана эксплуататорски отношенеш йолае, мехка экономика довзол дехьарча капиталах кIалхаръяккха йолаелар кубински революци. ХалкъагIа дIевлар банкаш, фабрикаш, шахташ, шекара плантацеш а заводаш а, помещиккий латифундеш. Хьабе болх ца хилар, къел, алкоголизм, наркомани, расови дискриминаци санна дола капитализмах юхедиса геттара нйрча гIулакхаш дIадахара боккха териам тIабахийтар революце.

Капиталисташа - янкаша а США байдде дIабахача боккхийча буржуаша а йоахар «балха тIерабоацача кубинцашта паччахьалкхенва доал де могаргдац, сайца латтача заводашкен фабрикашкен болх байта ховргдац». Бакъда, цу йоахарех хIаза хиланзар. Царна новкъос-

тал данзар «хьаькъал дола нах» дIабахаро, бувцераш ба Кубе болх беш хиина американски инженераш буржуази специалисташ, торгови блонада. Цу массе хIамапца деналах ца бохаш духьалъэттар керда общество хьалъе болабенна къахьегамхой.

Лоацца хана миллион гаргга кубинец ладе а деша а Iомавелар. Царех дукхачар школаш, техникумаш, институташ яьхар.

ХIанз тха республике болх беш я 42 лакхера дешара заведени. Революци ялалехьа хиннарел ткъоззза дукхагIа ба студенташ. Халкъа Iаьдал этгача укх 25 шера лакхерча дешаре заведенешка дийша ваьннав 170 эзар саг.

Унахцlено лораяра системане лаьрхIа лакха гоазал йола специалисташ кийтбар а революцена карагIдаьнна доккха хIама да. ХIанз мехка ва 17 эзар лор, царех хIаране гIулакх ду 626 сага. Цу тайпара хIама дац Латински Америка дунехача мехкашка.

Цу шерашка дукха хIама даьд оаха. Масала, хьалъяьй 1100 совгIа промышленни объект. Дукхьал 1970 шера дена хьаллаьд 185 эзар цIа, 13 больница, 68 поликлиника, деша лаха ха йоепача берий 260 учреждени, юрташка — 520 школа.

Шекара тростник чакхйоаккха предприяти 45 дийнахьа хьалъю хIанз Кубе, хIаьта революци ялалехьа бIарчча шу эшар цу-гIулехха.

Эггара хьалхара атомни электростанци хьалъеш латт хIанз Кубе. Революци хилалехьа 14 кема мара ца хиннача тха торгови флоте да 96 кема, танкер, контейнеровоз.

Оскар МАРРЕРО,
кубински журналист. В. ВОРОВСКЕ, цIерагIа СССР журналистий Союза премие лауреат.
Гавана.

УГУРЧИЕВ Азмат-Гири

ДАЬКЪАЛА ХИЛДА..!

ГIозали беркати
Ма эшалда шун цIаргIа!
Аз керда шу массане
Шун даькъала дувц!

ВоккхагIа ма эшалаш
МагIа баьрчче вагIа!
Сахьата гIоаролгаш
Шийттане тIа сувц.

Керда шу, керда шу,
Жи, айда кадаш!
Кердача гIозалца!
Вай ловцаш даш.

Кердача кразаца,
Кердача хилешца,
ГIозача кхоаненца
Вай мехко садоаз!

Керда заводаш,
ТIех сийрда цIенош
Кердача шера
Вай хьалдергда.

Лаьттан тIа зьазургда
Къы а керда бераш.
Ткъаь цхьоалагIча бIаьшере
Уж дахаргда.

Дунен гIара адамаш,
ТIом безац аналаш.
Цхьатарра вай оале
Вай хоткургда.

ГIозали беркати
Ма эшалда шун цIаргIа!
Аз керда шу массане
Шун даькъала дувц!

ВоккхагIа ма эшалаш
МагIа баьрчче вагIа.
Сахьата гIоаролгаш
Шийттане тIа сувц.

ШУН ДЕША ТОРО ХУРГЬЯ

Чулоацамга а жанрашка а диллача тайп-тайпара да укх кердача, 1984 шера, Нохч-ГIалгIай книжни издательствас арахеца лаьрхIа литература.

Историко-партийни литература яхача раздела юкъе, доагIа город Грозне историх лаьца А. Казакова язъяьча очеркий книжка. Цу тIа дувц вай город дегIаадара историх.

Организационно-партийни, идеологически литература яхача разделе да Боков ХьакIашта Хьажбикара «Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутатий Советашн къахьегамхошта коммунистически кхетам баларн» яха книжка. Атеистически литературеца хьашт дарашта арахец «Уйла елаш» яха А. А. Ковалева язъяь брошюра.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьнна 40 шу дизара хетадаь кхоъ документальни книжка арахецаргда издательства. Уж да: В. Беловецке язадь «Зеьудийн дув», Н. Бражела «ТIеххьара рейд» яха документальни повесташ Е. Казенковен Б. Сержанен язадь «Кавказ лоамашкара Австрийски Альпашка кхачал-

ца» яха статьяйн очеркийн сборник. Цу тIа нитта хургья Кавказ бахьан тIемаш даьча Советски Союза Турпала инарал-лейтенанта М. В. Марковина 337-гIча дивизе тIема хроника а.

«ТIеххьара рейд» яха книжка язаьд Сийлахь-боккхача Даймехка тIема тIеххьарча операце Советски Эсара бIухошта карагIдувлаш хиннача турпала гIулакхех.

1984 шера тематически плана тIа лоартIам болаш йола моттиг дIалоац художественни литература раздело.

Эрсий меттала арахецаш да нохчий литература ларда еллача Бадуев СаIида дувцарийн стихайн сборник, гIалгIай меттала — Нохч-ГIалгIай халкъа поэзехочун Боков Ахьмада херка произведенеш.

Эрсий меттала арадаргда Плиев Махьмад-СаIида «Хала урхе» яхача романа шолагIа книжка.

Вай 80 шу дизара хетадаь издательства арадоаккхаргда Озиев Салмана стихай сборник.

С. ШАДИЕВ,
Нохч - ГIалгIай книжни издательства воккхагIа йола редактор.

Беламе дувцараш

Цхьан курортниках

САНАТОРЕ саноIаш дар мар-сесаг. Столове, цар хIама дуечо истола тIа, цхьа безаме, моггIара бIарлаш дола, къона кхалсаг хоейнр. ВIашн байза дукха юкъ яладеьхьа, цу шийн безамерча бIаргашца курортник хьеста йолаелар из. ВIашн йистхилча, мено тIа зевзеш деча кана а кхыдолчох къамаьл тоссаделча нийсса хьабIарезьоне, дукха хIамах чам браборе цо цун. Са сесаге бIаргаш хIана дац нитта, аьле хетаоре курортнина.

Цхьа Iуйранна столове хIама дае Iохоешцашехь кхаь бькхар сесаго мерега, кхоана экскурсе дале шоеш шинь дIа-хьадейтад, аьнна.

— Сона шинь процедура я кхоана, — аьлар дог хьестече бIаргий дас.

Из хьакезача гIадааза кулгеш вIашагIа къенхар курортнико. ХIама дна а Баьнна хьалгIоеттача хана шинна кулгеца шийн юкъ лаьцар цо.

— Эшшааь! — аьнна, узам баьлар цунга.

— Фу дар къона! — дIагонахьа къайзар сесаг а безамо бIаргаш доле поавево а.

— Анаш... Анаш хьаьрдалар, — шийне чIоагIа лазар хиларех уж тешабеш деттаре «аз» яхар, царгаш вIашагIатеIайора курортнико.

Чу а вига Iовужавир из сесаго. Кхоана экскурсе гIолгаш дог дилле дезаш дар эта цхьан.

— А, хьо гIо, сога-м сестра хьожаргьа, дае хIама а официантгас хьадаьаргда, — аьлар кунавочо».

Сесаг яхар экскурсе. Лор вера хьама, сестрас ена, мака а техар, тоха беззача метте. Официантка а ера дае хIама а даьхьаш. Бакъда, дог хьоестаргдер бIаргайоезар цунна. ХьалгIетта ера а аййлар, процедураш еча корпусе а ваьар — са тийссача дисар.

Селхан ца хIинца лазар шолагIча дийнахьа Iуйранна хьесомаваьнча, хоаделар курортника юкъал похехьа, мака техача метте. Йоагайнча санна лазар из моттиг, хьаьнувраш йиш йоацаш. Цхьана юе хьувзаеш санна хетаора. Сарахьо температура а яйлар. Теха маха харцбаьннаб, аьлар лоро. Инфекци чуйхьай...

Метта уллаш цхьа кIира дьаьккхар курортнико. Эггаре тIехьа а динагIа а хиина, из столове хIама даа ваьча, цо тохкхача лазара бехкаш шийн мерзача бIаргашца цар истоле тIе хIама даа хоаль хьода курортник къесташ лаьттар.

Шин курортниках

ЮКЪЕ юкъ а йолаш лоаллаеа леттача шин вайне чу мелача хи чу уллер шин курортник.

— Лоалахо, мешта хьит хьонаI — аьнна, шо уллечаре хьайистхилар аьттехье уллар.

— Со-м хьаьгIатта воалл, — юхайистхилар воаI.

— ХIана?

— Ха йистехьнонаI.

— Хо-м Iа йистехьнеечо мара аргьаьц, дIаелла.

— А-е, тоьаргда...

— Аз хьажурга педуагIа. ДукхагIа мел улл динагIа да хьоне.

— А-е са-м еррига гIум Iохзай. — Пум чу а йоаллаш шуьшенгий хьисапа пребиркаш доаьнне чу вайл воае из лоаргIаш хиннараш.

— Хьо соз гаш а гIомарец теш? — аьлар оттаьхье уллача поавлоча.

ЩIаькха а шин курортниках

САНАТОРЕ кое гIолла хьаоагIар шин курортник: цаI чIинжаргIа мо лакха а гIийла а вар, кхь вешa боцца мо, лоха а сома а вар.

Лакхачун ахьа юкъмараш дени хьалъоенначе деттар, локхачун юкъ гуйран дикъа дозх тIадоахача сеное яр.

— Дукха за яр ерривне йоале курортага аз сунуесаI — йоахар чIинжаргIа мо лакхачо.

Бешках тараевр йист ца хулаш, корте чу а белла хоагIар, курорте вена дахваьача сена.

— АЙ, укхаза-м дукхьайн укх цIенача фега лийлача а дарба ма хургдий! — кулгаш дIайлъай дахийта, мерзаза фо чуоаш доахза са дьаьккхар некхачо.

Лохавар шийн дерста бордаш вIашгIа а тоIадаь, ревзе хоецаш мерех шок этташ хоагIар.

— Хий ма дика а де-ка укхазар! Вешка чу а илла, савоIача цIагIа дIачувааьнна Iовужжавеьхьа наб кхет сона. Селхан кхьметтел лоалахочо гола а Iеттар, «харр» мо яха, аьнна.

Бешках тараевр хIанз а шин хиннахаре хувцаьвнтзар. ЧIоагIа цхьа хIама ноекъа долчоттара дар цунна.

— Дае хIама а дика да укхаза-м, — аьлар чIинжаргIа мо вотаьчо. Пакхо шийн ноекъосте хIанз а кхьаьа леттача юхьмарашта IотIа а хьакха, вела а къажа тIаталар: — Веша, бакъдар аьлча, сона-м из вай официантка дае хIама Iе а оттадаь вIайоле... сай хIама дел дезил а дацца.

Кхаь курортникахи буфетчикахи

ФОРДА берда йистте гIолла шортига хьовоагIар кхо курортник.

Форд сов чIоагIа доазабьнна, лакха тапгIаш еттаь, дукха йиш йоацаш бар, ди а хьелла дар. КIиранди из хиларах оацахоле процедура яьар. Столове кхоаза хIама дае дезнега а Iовужача хана кефир мала вехха везнега а ца лаьрхIача. Де хIаме дацар кхаь курортника. Хьайчарга-м хоредаь а хургдар де хIамах сонанол вайза а кхикха дийша а. Кхы дезе, дукхьаы берда йистте гIолла лелига а ма дий цхьа хIама. Бакъда, кхаь ноекъосте из кхочам болаш хетандар.

Хьайзза буфета чу бехар уж. Къалие а ехча вIашгIа а ди аьлла, буфетчикага аьлар:

— Хьама тхона цхьа оттыкхе шуше.

Хьенховдайр буфетчико.

— Пелаш чу Iодоттал тхона къа, — аьлар кхаь новкъостал цхьанне.

Iодеттар буфетеко кхаь пела чу. Дизза гаргта хилар хIерале пала. Сабнош доле пилаш дар уж. ЗIамагIдераш.

ДIамелар кхаь курортнико кольеж.

— IеларкIаI, фу доагIа тхогараI — аьлар цхьанне.

Светаш шийгаькхь хьа а заа, бурнигаш дIай-хьай техар буфетчико, кIеттIа боаццаш.

— Ши бIаь, ши бIаь, ши бIаь, — аьлар цо вIашттIа кхоазза.

— Мишта? — хьттар цецбьаьнача курортникаша цхьатарра.

Дирижеро шоашта гIоаккар востабича сана.

— Ай, Iа-м вах бIаь грамм ма лаьрхIарий...

Доассаденна пела хьабе а далла, царна хьалкъаекха хьоттадир буфетчико, тата а хьоахйтеш. Ше реьза воацига хьахьоокхага дар цул на.

— Ши бIаь йода укх чуI Пакхы кхоаза Iотехар цо пела. — Ши бIаь, ши бIаь, ши бIаь — вах бIаь!

— Ой, цхьа шуша мара мича яр оаза нийцарI — Кхы а чIоагIагIа цецбьалар курортникаш.

Буфетчико вIалле шаьк а воацаш аьлар:

— Реза яр из-м...

БОКОВ Ахьмад,
халкъа хаьдарго.

ТХА ИНТЕРВЬЮ

Лакхаленга бодача новкъа

Вай республикерча цхьабоча бокхлоашка тха корреспондента дийхар укх хаттарашта жоп далар:

ШУН КХОЛЛАМЕ ФУ ТОЛАМАШ ДОЛАШ ЧАКХДАЬЛАР ДIАДАХА 1983 ШУ?

ДIАХОЙОДАЧА ХАНА ФУД ОАШ ДЕ ЛЕРХIАРАШ?

КЕРДАЧА ШЕРА ГАЗЕТ ДЕШАРАШКА ФУ АЛА ЛОРГДАР ШОАНА!

Эггара хьалха цу хаттарашта жоп луш СССР КОМПОЗИТОРИЙ СОЮЗА ЧЛЕНА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ИСКУССТВАЙ ЗАСЛУЖЕННИ ДЕЯТЕЛА БЕКСУЛТАНОВ IУМАРА АЬЛАР:

— Аз лийрхIоча тайпара дийн дьтуь белхаш са дIадахача шеро, цу гIуланиха объективни а, субъективни а бахьанаш да. ХIьета а [illegible] вIешу- [illegible] союза [illegible] введе- [illegible] «Советски композитор» [illegible] «Фортепиано йола берий музыка» [illegible] хьмаре

муама, «Халкъар» яха цин пьеса. ТIатеIIа болх баьб аз «Сказание гор» яха условни цIи йолча опера тIа. Цун либретто язъяьннай. ХIанз музыка язъе кийчлуш ва со.

Болх беш ва со фортепиани концерта тIа. Укх шера язъяьргва со Чахкиев СаIида «БIаргий кхь бизза кад» яхача поэмах йолча балета лаьрхIа йола либретто а музыка а.

Советски халкъо меттал, дерригача дунен тIарча прогрессивни адамлено даздергдолаш да Сийлахь - боккхача Даймехка тIом тIа Советски Союза фашистски Германи йохаяь 40 шу дизар. Цу доккхача цIейие хетаь хIанз язъеш я са кхаь даьккъ летта «Бессмертие» яха вокально - симфонически поэма. Из хетаьй сийдоача Советски Союза Турпала Нурадилов Ханпашийна. Цул совгIа, кхы цхьаькха болх а ба са беш. Из а Яндиев Джамалдина стихаех язъяь «Даьхен иллеш» яха иллий а романсий а цикл. Цу циклера массехк романс язъяьннав со.

Тучча тайпара, дахар кIезига деце а, де дезар, дукхагIа да. Газет дешарашка ала лоргдар сона:

— Массанена а дог айдеш а гIоздоехаш а енаш музыка кийла шоена. ТIема морк тIа цe боагIаш дунен тIарча адамлена хьаькаш дошо гIеза мелд имба!

ЭСМУРЗИЕВ ЗАЛЬМАХА, ХУДОЖНИК.

ДIадала шу сона балтале да Нохч - ГIалгIайчен художникий Союза правлене се СССР художникий Союза членана дIачуэлларца. Кхы массехк дика кхаь хинний сона 1983 шера. Ростове эггара хьалха хьайийла яр къонача художникий «Край хлеборобный» яха зональни выставка. Цига хьагойташ хилар

са «Лоамарочун дезар» яха сурт «Цхьоал» яха пейзаж. Цул совгIа, Чехословакерча Братислава яхача городе хургйолаш йолча «Вай замених» яхача дунен халкъашта юкъерча выставке дIахьийта могадьд са «Художника Хачирова портрет».

Укх шера хургйолча зональни выставка хьоххаргдолаш да вайнахьа томах доле са цхьаькхе цхьа сурт а. Сога хеттача, из дика аьттуе ба.

ДIахойодача хана живописни сурташ тIа, портреташ тIа, композицеш тIа, этюдаш тIа, болх бе лаьрхIад аз. Кийчдеш да эггара хьалхарча са хьамсарча хьехархочоа, художника Шамиева Бориса портрет-композици. ХIьата цхьайолча хана вахаро хьона дегадоаца доахар хьалхешка оттаду. Гургда-кх хургдар...

Газета дешарашка аргдар аз:

— ТIема кхерам тIабовцаш, хьинара къахьегаш, машаре дахар хилда шун! Искусствацара безам ма боалбе шун. Маьгаш-маьрше хилда шо, ирзе сехар хилда!

ЗИДИЕВА ТАМАРА, ТЕАТРА А КИНО А АКТРИСА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ, КЪУЛБАСЕДА-ХИНРИЙ, АБХАЗСКИ АССР-ни ЗАСЛУЖЕННИ АРТИСТКА.

ХIанз стерео кинотеатраш долча городашка гойташ я «О странностях любви» яха аз декъе лоацаш яьккха кинокомеди. Из стереофильм даьккхад «Мосфильма» киича кинестуде режиссера Вульфовича. Са турпал — къона IилманхоI, черсий йоI Мадина я. Иза Жамал яха вIамсаги шоейна Iаьлмахта чIоагIа безаш ба. Бакъда, Мадина цкъарчоа цу безамо шийн баьха новкъарле ярах чIоагIа кхераш озаеша я. Жамал а веза цунна, шийн бехках къеста а мегаш, цудуьха из деррига а чIоагIа Iаькъ цун дега, шe фу дечa эшIаргIа да ца хоеш цхьа ха-кхь йоакх цо.

ТIехьаре Мадинас кхетаду безам бохка а профессех хьа а мегаргдоацига...

Укх деношка арадоаккш да Къулбаседа - ХIкрий телевидене студе дьаьккха, аз декъе лоацаш дола телевизионни фильм. ХIанзарчоа цун условни цIи — «Юхавар». Цига аз кхолдеф да Тамара яха цIи йолча йIий сурт-сибат. Цул керттера тема: цхьа шийн дега къоабалдеш, цунна хьамсара кхина хIама дехка саг, мел чIоагIа кьал долаш из зале а, дега сатем боацаш хургва, яхилга.

Дьаькха доалеш латт «Шехерезадей цхьаькха а цхьа бийса» яха кинофильм. Из фильм цхьане доаккхаш я «Мосфильмо», «Таджикфильмо» яха шин студи.

Цига аз ловзаю Анора яхача принцессай роль. Из да музыкальни широкоформатни фильм-фельяг. Режиссер - постановщик Сабиров Тахир...

Кастте премьера хургья «Колокол священной кузни» яхача фильма. Из хетадьд Абхазе советски Iаьдал чIоагIдеш кхиначa шерашта. Се турпал я абхазски революционерка Камачич.

Пхьенаш дукха а тайп-тайпара а. Уж хьозаенна я кинона а театрца а. ЛерхIара дегардара кхочаш хулий хана хьахьокхаргда.

Дерригача дунена машар, сай хьамсарча Нохч-ГIалгIайчен республика доккхий къахьегама толамаш, дика хьувкъам, кхоллама лакхаленаш, спортивни коталонаш, ираз-аьттув, могашал, дика мел дар хилар лоа сона.

Къамаьл дIаяздьд
Б. АБАДИЕВА.

КЕРДА ШУ ДЕЗДАРА ИСТОРЕЦАРА

Геттара дукха за хьалха а эггара дезагIа долча цIейх цаI санна лоархIаш хиннад гIалгIаша Керда шу доладалар. Цунна кийчлуш хинноб гIалгIай хьалхха а, хIаьта чIоагIа сакъердама чакхдоелаш а хиннад цар из цIай. Цу заманча традицех хIара дазала дексар хиннад къаьна шу хоза дакъедаьккхар, чакхдаьйначе шера даь гIалеташ тергалдарф, уж кхь ца дувлийта къажар. Халкъо вазе хьаьша санна дездий тIанйдаьд Керда шу. Цу шера дикачунга дог доахаш хиннад, цо дезал маьрша-могаш хилийтар, хьувкъам лакха хилийтар, жим доахени дебийтар доахам хиннад.

«Гонцlой» яха къаьна шу новкъадоалхта цIай кхаь дийнахьа даздеш хиннад. Цlий дохкар хьалхха кийчдеш хиннад тайп-тайпара дааршаш цу, чу а оттабаь борстабаьча устагIан а шинерий дулх. Доакхаш терхид нах, йий, къаракъ. Еш хиннад лаьрхIа йола шеера маькхаш. Из болх беш, дейе даргдоаца хIама хиннад цхьа «бодилигие» — хIарга гон тIа а леттаю дола кхо сание чIаьлиг, — хIаьта нитта кхоъ гаргга чIаьлигаш дагIа.

ЧIоагIа лоархIама хIама хиннад цIера сийдар, из керда шу долалуче бус йоа а яь юзалотаа езар. Дицдалийта йиш яц, хьалхарча хана цIи йойта йиш йолаш хиннa ца хилар. Цlи лораер цIен йоккхагIа йола кхалсаг хиннай.

«НохагIа н цIо я» — гIанга! цардана шера хьалхара бутт, шера эггара шийлагIа лоархIаш бола бутт хинна. Цун хьалхара ди, къьаьнача стилах, Россе тIамйе хиннача календарах, 22 декабре хулаш хиннад. Из ди хьатIанхачаьхьа хьалхарча дийнахьа нах бака цIеноаш а кхьйола гIншлош а хьендарий гаьнашца хозъеш хиннай. Керда шу доладаьнача дийнахьа маIача бераш массане кое а узаш иллеш доазаш хиннад, боккхагIа бараштa ловцаш а доахаш, цар Керда шу даькъала а дувцаш, кIаьнк вола хьона, аькха вазача ке яйла, цIегIара бераш ма эвалда, яхаш ловцаш дальзд цIендаьна. Иллеш дакерагIа а ловцаш дакерагIа а берашта кагий хIамаш теша хиннад.

НагахIа санна Керда шу доладу ди шоага денца а оршот денца нийсдаларах шу ирзе хургхилар беге ло лийрхIай. Iарж яй IодоагIача чIоза ядача юрташка, масала, цу дийнахьа говраш хехкай. Цига дагIа лаг хьехош хиннаб Степан-Цминдера (хIанзара Казбеги) мехкецашн Куртата чIожара хIорийн. Говраш хьалзаьлкхарешта тала общества чотах совгIаташ уттадеьд: хьалхара совгIат — тIазагIа ди, шолагIдер — кувр, кхоалагIдер — дирсти говра етте шоди. Говраш хехкаьлча, той хулаш хиннад, даар а малар а долаш.

Ш. ДАХКИЛГОВ,
историк.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

1 ЯНВАРЬ

С. М. Кирова цIерагIа культурай салаIарен парк. Театральни майда. 9.00. Болх беш я аттракционаш буфеташ. 10.00. Болх беш да кинотеатр. «Ералаш» яха берий фильм да хьагойташ. 10.00. Радиоконцерт. «Кердача шерацa». 11.00. ГIорададии Снегурочкеи юкъе а болаш Кердача шера хетадь представленеш. 13.00. Радиоконцерт «ДоттагIала иллеш доах кагирхоша».

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 10.00. Болх беш я ловзаш йола автоматаш. 9.00, 12.00, 15.00. Берашта лаьрхIа елка. 11.00. Кинофестиваль «Фаьлг». Киносборник. 19.00. Кагирхошта лаьрхIа Кердача шера бал.

Газета ергIацара номер араргья 5-ча январе.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Художник велакъеж

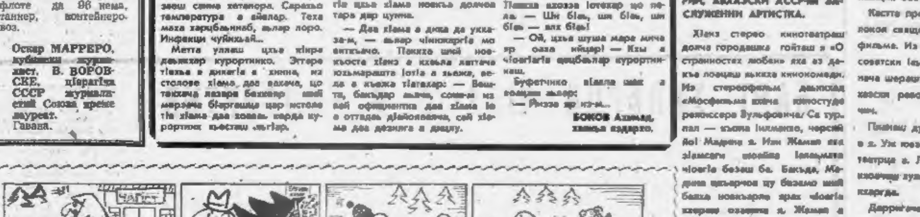

Дешарща ца зъгъа а...

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурташ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; жоьпаллин секретара — 2-84-68; отделаш: партийни дахара — 2-54-04; промышленностен транспортан — 2-65-01; юрта бахамна — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-85-64; корректоран — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, еран, шоаттен деношка

СФ02479. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4.